

ΣΑΒΒΑΤΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ.

ΤΕΥΧΟΣ Α'. Ἀριθ. 26.

Σάββατον 3/15 Ἰουνίου 1878.

Τιμὴ 3 χαρτόγρασα.

Κωνσταντινούπολις, 2/14 Ἰουνίου.

ΤΟ ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΤΩΝ ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ ΣΥΛΛΟΓΩΝ.

Τῆ 28[9] παρελθόντος ἀπριλίου οἱ πρόεδροι τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει φιλικπαιδευτικῶν Συλλόγων, ἡγουμένου τοῦ Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου, ἐπέδιδον τοῖς παρὰ τῆ Ὑψηλῆ Πύλῃ ἀντιπροσώποις τῶν ἐξ μεγάλων εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων καὶ τῷ τῆς Ἑλλάδος, ὑπόμνημα περὶ τῶν δικαίων τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, καὶ ἰδίᾳ περὶ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ ἑλληνικῶν πληθυσμῶν, μετὰ τῆς παρακλήσεως ὅπως τὸ ἐγγράφον τοῦτο διαβιθασθῆ, ὡς προωρίζετο, εἰς τὰς οἰκείας κυβερνήσεις. Περὶ τοῦ ὑπομνήματος τούτου οὐδεὶς ἐγένετο μέχρι τοῦδε ἐνταῦθα λόγος ὑπὸ τῶν ἐφημερίδων, αἵτινες τελευταίως ἐτι ἀνεδημοσίευσαν ἐκ τῆς ἀγγλικῆς *Κρανῆς βιβλίου* σκέψεις μόνον, ἅς ἐπ' αὐτοῦ ἐποιήσατο πρὸς τὴν ἀγγλικὴν κυβέρνησιν ὁ παρὰ τῆ Ὑψηλῆ Πύλῃ πρεσβευτῆς αὐτῆς κ. Λαγιάρδος. Δημοσιεύοντες σήμερον αὐτὸ τὸ κείμενον τοῦ ἐν λόγῳ ἐγγράφου ἐκ δύο κυρίως προαγομέθῃ εἰς τοῦτο λόγων ἐξ αὐτῶν τῶν σκέψεων τοῦ ἀγγλοπρεσβευτοῦ, ὑπαγορευθειῶν πολλαχοῦ ἐκ συμπερασμάτων μηδαμοῦ τοῦ ὑπομνήματος ἀπαντώντων, καὶ ἐκ τοῦ ὅτι ἐδημοσιεύθη ἤδη ἐν τῇ *Κρανῇ* τῆς Ἀγγλίας βιβλῳ.

Ἴδου τὸ ὑπόμνημα.

Ἐξοχώτατε.

Τὸν ἑλληνικὸν πολιτισμὸν καὶ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα ἐκπροσωποῦντες καὶ τὴν διάδοσιν αὐτῶν σκοποῦντες ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ, ἥτις ἐγένετο ἡ μήτηρ καὶ τροφὴ αὐτῶν καὶ παρὰ τοῖς ἀπογόνους τοῦ πρεσβυγενεστάτου τῶν εὐρωπαϊκῶν ἔθνῶν, οἱ Ἕλλημοὶ Σύλλογοι Κωνσταντινουπόλεως, ὧν ὁ μὲν

τὴν καθόλου ἐποπτεῖαν τῆς παιδείσεως τῆς ἑλληνικῆς ἐν Τουρκίᾳ φυλῆς ἀνέλαβε, τῶν δ' ἄλλων ἕκαστος ἀντιπροσωπεύει ἀνὰ μίαν τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ἀνατολῆς, τὴν Θράκην, τὴν Μακεδονίαν, τὴν Ἥπειρον καὶ τὴν Θεσσαλίαν, ἄλλως δὲ καὶ ἐκ πολυπληθῶν τέκνων τῶν χωρῶν τούτων ἕκαστος συγκείμενοι καὶ ὑπὸ τῶν ἐπαρχιῶν τούτων ὡς καὶ ὑπὸ τῆς ἐπιτοπίου ἀρχῆς ἀνεγνωρισμένοι, νομίζουσιν ὅτι ἤθελον φανῆ ἀπέναντι τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ παραβάται ἱερωτάτου καὶ ἀπαραγράφτου καθήκοντος, καθ' ἣν ὄραν εὐρωπαϊκὸν συγχροτεῖται συνέδριον, ἀποφασίσον περὶ τοῦ μέλλοντος τῶν ἀνατολικῶν ἔθνῶν, εἰ μὴ ἔσπευδον ὅπως συντελέσωσιν τὸ καθ' ἑαυτοὺς εἰς τὴν διαφώτισιν τοῦ σπουδαιοτάτου ζητήματος τοῦ ἔθνικοῦ χαρακτηρισμοῦ τῶν ἀνατολικῶν χωρῶν.

Τὸ καθῆκον τοῦτο τοσούτῳ μᾶλλον ἐπιγιγόντως ἐπεβάλλετο αὐτοῖς, ὅσῳ πρόκειται περὶ χωρῶν ἐξ ὧν τὸ πρῶτον ἀπέββυσεν ὁ πολιτισμὸς ἐκεῖνος, οὗ ὑπὲρ τῆς ἐν Ἀνατολῇ ἐξαναστάσεως μοχθοῦσιν, ὁ πολιτισμὸς, ὅστις ὡς πρωτότοκος ἀδελφὸς τὰ ἔθνη τῆς Εὐρώπης ἐχειραγωγῆσεν, ὁ πολιτισμὸς, ὅστις καὶ νῦν ἐτι ἀναπτυσσόμενος δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ἐνωτικῶν σημεῖον τῶν φιλικῶν σχέσεων Εὐρώπης καὶ Ἀσίας, Βορῆᾶ καὶ Νότου, καθὰ κεντρομόλος μὲν δύναμις τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ, κεντρόφυς δὲ πάσης ἐπιδρομῆς ἀντιδράσεως.

Οὐδὲν καινὸν βεβαίως δύναται νὰ εἴπωσιν οἱ Σύλλογοι Κωνσταντινουπόλεως εἰς τὴν σοφὴν καὶ πεπολιτισμένην Εὐρώπην, ἥτις ὀνημέραι διὰ τῶν ἀνακαλύψεων αὐτῆς τρανώτερον τοῖς νεωτέροις Ἕλλησιν ἀναδεικνύει τὸ μεγαλεῖον τῶν πατέρων αὐτῶν, ἐὰν εἰς ἀρχαίας ἀνατρέχοντες ἐποχὰς ἀσπεριῶντο νὰ καταδείξωσιν τὸ δημογενὲς τοῖς Ἕλλησι τῶν ἀρχαίων Θρακῶν καὶ τὸ ὄλωι ἑλληνικῶν τῶν Μακεδόνων, ὧν ἐν ταῖς χώραις ἐφύτευσαν τὸ πρῶτον τὴν Ἀρμονίαν αἱ Πιερίδες Μοῦσαι καὶ ἔφαλλον πρὸ τοῦ Ὀμήρου τοὺς ἄθλους τῶν θεῶν καὶ τῶν ἡρώων ὁ Ὀρφεὺς καὶ ὁ Θάμυρις. Ἦδη ἀπὸ τῆς παναρχαίας ἐκείνης ἐποχῆς μεθ' ὅλας

τάς ἐκάστοτε ἐπιδρομάς τῶν ἀσιατικῶν λαῶν ἐν ταῖς χώραις ἐκείναις οὐδέποτε ἐπαύσατο ὑπάρχων ὁ ἑλληνισμὸς καὶ ἂν ἡ λεγομένη κυρίως Ἑλλάς δύναται νὰ καυχήθῃ ἐπὶ τῇ γεννήσει τοῦ θεοῦ Πλάτωνος, ἔχει καὶ ἡ Θράκη νὰ ἐπιδείξῃ τὸν Δημόκριτον αὐτῆς, καὶ ἡ Μακεδονία τὸν παγκόσμιον ἐκείνον νοῦν, τὸν Ἀριστοτέλην.

Ἀλλὰ, τὰ ἀρχαῖα παραλείποντες, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ἄνευ φόβου τοῦ νὰ διαφυσθῶμεν ὑπὸ τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας, ὅτι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ μεγάλου υἱοῦ τῆς Μακεδονίας, ὅστις ἐπὶ τῶν νικηφόρων αὐτοῦ ἔπλων ἤγαγε τὸν ἑλληνικὸν πολιτισμὸν μέχρι τῶν ἀπωτάτων ἄκρων τῆς Ἀσίας καὶ ἔλυσεν τὸ ἀνατολικὸν ζήτημα οὕτως, ὥστε ἐπὶ ἑπτὰ ἑξαίχθους αἰῶνας ὁ εὐρωπαϊκὸς πολιτισμὸς ἐδέσποσε τῆς ἀσιατικῆς ἀντιδράσεως, οὐδέποτε ἡ χώρα ἦν ὀρίζουσι πρὸς βορρᾶν αἱ μεγάλαι σειραὶ τῶν ὄρεων, αἱ ἑλληνικαὶ λεγόμεναι Ἄλπεις, ἔπαυσεν ἀποτελοῦσα ἐν γεωγραφικῶν καὶ ἐθνολογικῶν σύνολον, ἕπερ διήκον ἀπὸ τοῦ Ταϊνάρου πρὸς βορρᾶν καὶ ἐκεῖθεν πρὸς ἀνατολὰς ἐκτεινόμενον καθ' ἅπασαν τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Θράκην καὶ ἔχον ὡς κέντρον τὴν ἐστίαν τοῦ μεσαιωνικοῦ ἑλληνισμοῦ τὴν Κωνσταντινούπολιν, συνεχίζετο διὰ τῶν πορθμῶν καθ' ἅπασαν τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ἀπὸ τῶν ἀκτῶν τοῦ Εὐξείνου μέχρι τῆς Κιλικίας ἄκρας.

Ἐπὶ ἑπτακαίδεκα ἑξαίχθους αἰῶνας οἰαυδῆποτε καὶ ὁσαυδῆποτε καὶ ἂν ἐγένοντο ἐπιδρομαὶ ὑπὸ παντοίων ἐθνῶν καὶ ἰδίᾳ ὑπὸ τῶν ἀρκτῶν, ἐν οἷς ἀτυχῶς τὴν πρώτην ἔσχον μοῖραν οἱ Βούλγαροι, ὁποιαδῆποτε καὶ ἂν ἐξησκήθη βία περὶ τὴν καταγραφὴν τοῦ ἑλληνισμοῦ ἐν ταῖς χώραις ταύταις καὶ ἰδίᾳ ἐν Θράκῃ καὶ ἐν Μακεδονίᾳ, ὁ λαὸς ὅμως διέμεινε πάντοτε ἑλληνικὸς, ἡ γλῶσσα ἐπὶ τοσοῦτον ἦν ἑλληνικὴ, ὥστε καὶ τοὺς πρὸς κερδὸν κατορθοῦντας κατακτήσασθαι τὰς χώρας ταύτας ἐξηνάγκαζε ταύτην πολλὰκις ὡς ἐπίσημον γλῶσσαν μεταχειρίζεσθαι, ὡς πλεῖστα μαρτυροῦσιν ἱστορικὰ μνημεῖα. Ἡ ἱστορία ἀποδεικνύει πρὸς τούτοις ὅτι τοσοῦτον ἦν ἰσχυρὸν τὸ αἶσθημα τοῦ ἑλληνισμοῦ καὶ τὸ μῦθος κατὰ τῆς βουλγαρικῆς ἐπιδρομῆς, ὥστε ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ οἱ κάτοικοι μόνον τῶν χωρῶν τούτων, καίπερ ἐγκαταλιπαρόμενοι ὑπὸ ἀνικάνων τινῶν βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων, τὴν ξενικὴν ἀπετίνασσαν ἐπιδρομὴν καὶ τὴν ἑλληνικὴν αὐτῶν ἀνεκτῶντο ἐλευθερίαν. Ἀξιοσημείωτον δὲ ὅτι ἐκ τῶν βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων οἱ ἐμμανέστεροι ἀλλὰ καὶ τελεσφορώτεροι τὴν βουλγαρικὴν καταπολεμήσαντες ἐπιδρομὴν εἰσιν οἱ εἰς τὴν μακεδονικὴν ἀνήκοντες δυναστεῖαν καὶ ἰδίᾳ Βασίλειος, εἰς ὃν ἡ ἱστορία τὸν τίτλον ἀπένευε τοῦ βουλγαροκτόνου.

Καὶ ὅμως πολλὰ καὶ τότε διεπράσσοντο πρὸς

ἐκβουλγαρίσιν τῶν χωρῶν τούτων ἐρημώσεις, διαρπαγαί, καταστροφαὶ καὶ ἐπὶ πάσῃ βίᾳ μετοικίσις τῶν ἐντεῦθεν τοῦ Αἴμου Ἑλλήνων ἀντικαθιστάμενων ἐν ταῖς γενεθλίοις αὐτῶν χώραις ὑπὸ τῶν πέραν τοῦ Αἴμου Βουλγάρων. Ἀλλὰ πάντα ταῦτα εἰς οὐδὲν ἴσχυσαν ἀλλ' ἢ εἰς ἐπέκτασιν τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς καὶ ἐκεῖθεν τοῦ Αἴμου, οὕτως ὥστε ὅτε κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα ἡ Βουλγαρία περιεκλείσθη ἐν τῶν φυσικῶν αὐτῆς ὄριον, ἐντὸς τοῦ Αἴμου, οἱ μὲν τῶν Βουλγάρων βασιλεῖς ἐπιτροφοροῦντο πιστοὶ βασιλεῖς καὶ αὐτοκράτορες πάντων τῶν Βουλγάρων καὶ Ἑλλήνων, ἐν δὲ ταῖς συνθήκαις ἄς μετὰ τῶν Γενουητῶν συνήπτον ἀπρηθίμου τὰ ὄψ' αὐτοῦς ἔθνη διὰ τῶν: Greci, Bulgari, vel alii. Αἱ βίαιαι αὐτὰς τῶν Ἑλλήνων μετοικίσις ἐγένοντο ἰδίᾳ ἐπὶ τῶν βουλγάρων βασιλέων Σαμουήλ καὶ Καλοϊωάννου καθὰ Θεοφύλακτος ὁ Βουλγαρίας ἐπιμαρτυρεῖ. Μόνον ἐν ταῖς νοτιοῖς ὑπορειαῖς τοῦ Αἴμου ἄρ' ἐνδὸς μὲν ὡς ἐκ τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν Βουλγάρων, ἄρ' ἐτέρου δὲ ὡς ἐκ τῆς πολυχρονιωτέρας τῶν κατὰ τὰ μέρη ἐκεῖνα κυριαρχίας ἐπεκράτησεν ὁ χαρακτηρισμὸς τῶν καταίκων ὡς Βουλγάρων, καίτοι, ὡς ὁ Γρηγορᾶς λέγει, Ῥωμαῖοι μὲν ἦσαν, Μυτοὶ δ' ὠνομάζοντο διὰ τὸ Μυσοῖς ἐκ πολλοῦ καὶ αὐτοὺς ὑπεκρούς γενέσθαι. Ὅτι δ' ὀρθῶς μαρτυρεῖ ὁ ἱστορικὸς οὗτος ἀπόδειξις εἶναι ὅτι οἰκειοθελῶς τὸ πλεῖστον εἰς τὴν βυζαντινὴν αὐτοκρατορίαν προσετίθεντο, διασώζουσι δ' ἄχρι τοῦδε τὰ ἴχνη τῆς ἑλληνικῆς αὐτῶν καταγωγῆς ἐν τε τῷ χαρακτῆρι καὶ ἐν τοῖς ἤθεσι καὶ ἐν τῇ γλώσσῃ.

Μετὰ πολλὰς ἐπιδρομάς καὶ ἀξιώσεις τῶν Βουλγάρων ἐκ τῶν πολυπαθῶν ἀλλ' ἀκαταβλήτων ἑλληνικῶν χωρῶν τῆς Θράκης καὶ τῆς Μακεδονίας ἐπῆλθεν ἡ τουρκικὴ κατάκτησις αὐτῶν. Οἱ Τούρκοι λαὸς μὲν ἐπιδρομικὸς, ἀλλ' ἔθος ἔχων μὴ μετακινεῖν τὰ νενομισμένα καὶ σέβειν τὰ ἱστορικὰ καὶ ἔθνικα δίκαια ἐν ταῖς κατακτωμέναις χώραις τὴν Θράκην καὶ Μακεδονίαν, ἐν ἧ ἰδίᾳ συμπαγέστερον εὔρον τὸν ἑλληνικὸν πληθυσμὸν καὶ ἐρόωμενεστέραν τὴν ἑλληνικὴν ἀντίστασιν, κυρίως χώραν τῶν Ἑλλήνων ἢ Ῥωμαίων—Ρόυμ' Ἰλ—ἀπεκάλεσαν, ὡς καὶ εἰς τὰς ἄλλας χώρας, τὴν Βουλγαρίαν, τὴν Σερβίαν, τὴν Βοσνίαν, τὴν Βλαχίαν, τὴν Μολδαβίαν τὰ ἔθνικα αὐτῶν διετήρησαν ὀνόματα. Ὅρια δὲ μετὰ τῆς Βουλγαρίας καὶ τῆς χώρας τῶν Ἑλλήνων, τῆς Ῥωμυλίας, ἐθεώρησαν τὸν Αἴμον, ὅστις ἦν, ὡς μαρτυρεῖ ὁ ἱστορικὸς τοῦ ΙΑ' αἰῶνος Γρηγορᾶς, πράγματι τότε μεθόριον Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων. Ὅτι δὲ τοῦτο ἐλογίζετο τὸ ὄριον μετὰ τῆς Βουλγαρίας καὶ τῶν ἑλληνικῶν τούτων χωρῶν μέχρις ἐσχάτων ἀποδεικνύουσι καὶ πάντες οἱ χάρται, οἱ ἀπὸ τοῦ ΙΒ' καὶ ΙΓ' αἰῶνος ἐκδοθέντες

μέχρι τοῦ πρὸ μικροῦ ἐκδοθέντος χάρτου τοῦ περιπύστου γεωγράφου κ Kiepert, ὅστις μόνον ἐπὶ τῶν σλαυτικῶν ἐρεισθεῖς πηγῶν καὶ ἀμνημονήσας τοῦ ἀξιωματοῦ Audiatur et altera pars μετέβαλεν ἔθνικα καὶ γεωγραφικὰ ὄρια καὶ ἀνεβέπτισε Βουλγαρίαν τὴν Θράκην καὶ τὴν Μακεδονίαν, αὐτὰς ἐκείνας δηλονότι τὰς χώρας, ἄς οἱ Τούρκοι δικαιοτέροι ὄντες, καίπερ ἀνεπιστήμονες κατακτηταί, κυρίως χώραν Ἑλλήνων ἄχρι τοῦδε ἀποκαλοῦσι.

Καὶ ἄληθως, οὐδὲν ἀλλ' ἢ ἡ χώρα Ἑλλήνων ν' ἀποκληθῆ δύναται ἡ χώρα ἐκείνη ἣτις καθ' ἅπαντα τὸν μέσον αἰῶνα ἔστη φραγμὸς ἀκατάβλητος, αὐτὴ μὲν ὑφισταμένη ἐρημώσεις καὶ λεηλασίας καὶ καταστροφάς, ἀλλ' ὅμως περισώζουσα τὰ λείψανα τοῦ παλαίου κόσμου καὶ δίδουσα καιρὸν εἰς τὴν Εὐρώπην ὅπως ἐνισχυθῇ καὶ γονιμοποιηθῇ τὰ σπέρματα τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ. Ἑλλήνων χώρα μόνον δύναται ν' ἀποκληθῆ ἡ χώρα ἐκείνη, ἐν ἧ ὑπάρχουσιν ἀνωθυμώτερα μὲν, ἀλλ' οὐχ ἡττον παρακωλύσαντα τὴν τῶν βαρβαρικῶν φύλων εἰς Εὐρώπην ἐπιδρομὴν, νῆα πεδία Μαραθῶνος καὶ στενά Σαλαμίνας, ἐν οἷς ἀφθονοῦν ἐπότησις ξηρὰς καὶ θαλάσσης τὸ ἑλληνικὸν αἶμα. Οὐδνοὶ, Γότθοι, Ἄθαροι, Παταινάκαι, Σκλαβῆνοι, Βούλγαροι, οὐδὲν ἄλλο ἴχνη ἐπαφῆκαν ἐπὶ τῶν ἑλληνικῶν τούτων χωρῶν ἢ ἐρείπια μόνον. Τὴν δὲ τοῦ πολιτισμοῦ ἀντικαθίσταν διὰ τοῦ δαυλοῦ τῆς πυρπολήσεως ἐκεῖνοι, καὶ αἵματος ἑλληνικοῦ κορνεύμενοι ἀπετύροντο, ὁ δὲ ἑλληνισμὸς δὲν ἀπόκνει οἰκοδομῶν ἐπὶ τῶν ἐρείπιοις καὶ διασώζων εἰς τὸν πολιτισμὸν τὰς χώρας ταύτας. Ἑλλήνων μόνον χώρα ν' ἀποκληθῆ δύναται ἡ χώρα, ὑπὲρ ἧς τὸ ὕστατον ἡμίαντον κατὰ τῆς τουρκικῆς ἐπιδρομῆς διὰ μυριονέκρων μαχῶν πολὺ μετὰ τὴν υποδούλωσιν τῶν Σλαύων Ἑλληνας μόνον ἐν τῇ ἐπωνύμῳ τοῦ Φιλίππου πόλει, ἐν τῇ τοῦ Ἀδριανοῦ, ἐν τῇ Λιδυμοτείχῳ, ἐν τῇ Θεσσαλονίκῃ, ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει, ὅπου ἡρωϊκῶς πίπτων ὁ Κωνσταντῖνος ἐκληροδοῦσι τοῖς χριστιανικοῖς ἔθνεσι τῆς Ἀνατολῆς τὸ δίκαιον τοῦ ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνος. Ἑλλήνων μόνον χώρα ν' ἀποκληθῆ δύναται ἡ χώρα, ἐφ' ἧς ὁ Ἑλληὴν τὴν τῶν ἀρκτῶν φυλῶν ἀγριότητα ἐξημέρου διὰ τῆς μεταδόσεως τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ ἀπὸ ὁρῶν εἰς ἔθνη αὐτὰς μετέτρεπε.

Τί ἀπέναντι τῶν ἱστορικῶν τούτων δικαίων νὰ παρουσιάσῃ δύναται δίκαιωμα ἕτερον τι ἀνατολικῶν ἔθνος; Τὰς ἐρημώσεις ἄρα γε καὶ τὰς βίαι μετοικίσις τῶν λαῶν, ἢ τὴν ἐπὶ ἑπτακαίδεκα ἔτη, βασιλευσάντων ἐν Κωνσταντινουπόλει τῶν λατικῶν αὐτοκρατόρων, μόνην βουλγαρικὴν συνεχῆ κατοχὴν τοῦ πλείστου τῆς Θράκης καὶ τῆς Μακεδονίας; Ἄλλ' ἐὰν τοῦτο ἦναι δίκαιωμα, κατὰ τί τῶν Βουλγάρων ὑπολείπονται οἱ ἐξηκονταετία περιπού

δεσπόσαντες τοῦ Βυζαντίου Φράγκοι, ἢ οἱ ἐπὶ τέσσαρας καὶ ἐπέκεινα αἰῶνας δεσπόζοντες τῶν χωρῶν τούτων Τούρκοι, ὧν τὴν κυριαρχίαν κατασυντρίβει ἡ βία οὐχὶ τῶν ἰδιοκτητῶν τῆς Θράκης καὶ τῆς Μακεδονίας ἀνακρησσομένων Βουλγάρων, ἀλλ' ἰσχυροῦ κράτους δωροδοτοῦντος ταύτας τοῖς Βουλγάρων ἐπὶ τῷ δικαίῳ ἰδανικῆς πλειονοψηφίας;

Δίκαιον κατὰ τοῦ δικαίου δὲν ὑφίσταται, εἴπε μέγας σοφὸς τῆς νεωτέρας Εὐρώπης. Ὅτι δ' ὁ ἑλληνισμὸς τῶν χωρῶν τούτων ἐστὶν αὐτὸ τοῦτο τὸ δίκαιον, οὐδ' αὐτοὶ δύναται ν' ἀρνηθῶσιν οἱ ταύτας ἀντιποιούμενοι ἐὰν τὴν ἱστορίαν ἀποδέχωνται, ἐὰν τοὺς νόμους τοῦ δικαίου τῶν ἐθνῶν σέβωσιν, ἐὰν τὰς ἀρχὰς, καθ' ἃς τὰ νεώτερα ἐσχηματίσθησαν κράτη, δὲν ἀρνῶνται.

Ἡ ἱστορία μαρτυρεῖ τὰ ἀναμφήριστα τοῦ ἑλληνισμοῦ δίκαια ἐπὶ τῶν χωρῶν τούτων, οὐ μόνον κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα, ὡς συναψίσαμεν ἀνωτέρω, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς Κατακτῆσεως ἄχρι τοῦ νῦν. Καὶ Μουράτ ὁ Β' ἐγκαταστήσας τὸν ὀθωμανικὸν θρόνον ἐν Ἀδριανουπόλει καὶ Μωάμεθ ὁ Β', ὁ τῆς Κωνσταντινουπόλεως πορθητῆς, τὸ ἑλληνικὸν τῶν χωρῶν ἐκείνων ἀναγνωρίζοντες τὴν ἑλληνικὴν ὡς ἐπίσημον γλῶσσαν ἐν ταῖς σχέσεσιν αὐτῶν πρὸς τοὺς κατοίκους τῶν χωρῶν τούτων μεταχειρίζοντο ὡς καὶ ἐν ταῖς μετὰ τῶν ξένων δυνάμεων σχέσεσι καὶ ἑλληνας πρὸς τοῦτο παρ' ἑαυτοῖς γραμματεῖς εἶχον μέχρι τοῦλάχιστον λήγοντος τοῦ ΙΒ' αἰῶνος καὶ δὴ καὶ νομίσματα ἔκοψαν ἑλληνικοῖς γράμμασιν ἐπιγεγραμμένα.

Ἡ ἱστορία μαρτυρεῖ ὅτι ἐὰν κατὰ τὴν τουρκικὴν κατάκτησιν ἐδικαιοῦτο καὶ ἄλλη τις χώρα ἀποκαλεῖσθαι ἑλληνικὴ, μάλιστα ὅμως πασῶν ἐδικαιοῦντο εἰς τοῦτο ἡ Θράκη καὶ ἡ Μακεδονία. Δὲν ἀγνοεῖ βεβαίως ἡ σοφὴ Εὐρώπη ὅτι ἐκ τῶν χωρῶν τούτων αἵτινες μόνον ἀπελείφθησαν εἰς τὴν βυζαντινὴν αὐτοκρατορίαν κατὰ τοὺς τελευταίους αὐτῆς χρόνους καὶ ὑπεβάστασαν μέχρι τέλους τὸν ὄγκον τοῦ παρελθόντος μεγαλείου τοῦ ἑλληνισμοῦ καὶ τὴν κληροδοσίαν αὐτοῦ διέσωσαν, ἀπεδήμησαν εἰς Εὐρώπην οἱ πλεῖστοι τῶν φυγᾶν ἐκείνων, οἵτινες ἐν τῇ Δύσει τὸν μέγαν ἀνήσαν τῆς Ἀναγεννήσεως πυρσὺν, οὐδ' ὅτι τοῦ Βυζαντίου προηγήθη εἰς τοῦτο ἡ Θεολία καὶ ἡ Μακεδονία, ὧν ἡ τουρκικὴν κατάκτησις σημειοῖ τὴν πρώτην εἰς Εὐρώπην ἀποδημίαν τῶν προσφύγων ἐκείνων.

Ἡ ἱστορία μαρτυρεῖ ὅτι καὶ μετὰ τὴν Κατάκτησιν ἐν Θράκῃ ἰδίᾳ καὶ ἐν Μακεδονίᾳ περιεσώθησαν τὰ πλεῖστα ναυάγια τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν βίου διὰ τὴν γειννίασιν τῆς πρωτευούσης, τὴν ἄμεσον ἐπ' αὐτῶν ἐποπτεῖαν τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου, τὸ ἀνορθρὸν καὶ εὐπορον τῶν ἐν αὐτῇ ἑλληνίδων πόλεων

τῆς Ἀδριανουπόλεως, τῆς Φιλιππουπόλεως, τῆς Θεσσαλονίκης, τῆς Βεργίας, βραδύτερον δὲ καὶ τῆς Μοσχολέως. Ἐκεῖ τὸ πρῶτον ὁ ἑλληνικὸς ἀνεπτύσσετο βίος, ἐκεῖ τὸ ἐθνικὸν ἀνεγεννᾶτο αἶσθημα, ἐκεῖ τέλος ἀνεπλάσσετο ὁ νεώτερος ἑλληνισμὸς ἠθικῶς καὶ διανοητικῶς. Δὲν ἔδακνον μὲν εἰς τὰς χώρας ταύτας δάφνας ὀρειβάται ἤρωες, ἀλλ' αἰσκαὶ τῶν Μιλτιάδων καὶ Θεμιστοκλέων ἐν αὐταῖς πρῶτον ἐκ τοῦ Ἄδου ἐκαλοῦντο καὶ ἐκ νεκρῶν τὸν νεώτερον Ἕλληνα καθωδήγουν αἰ φωναὶ τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Δημοσθένους. Βυζάντιον, Ἀδριανούπολις, Φιλιππούπολις, Θεσσαλονίκη, Μοσχόπολις καὶ ὁ ἀγιώνυμος Ἄθως, ἔθθα ὑπὸ τὸ βᾶσον μοναχοῦ κατέφευγεν ὁ ἀρχαιομαθὴς Ἕλληνας πρὸς διδασκαλίαν τοῦ Γένους, ἀνῆπτον τὸν πυρσὸν τῆς ἑλληνικῆς ἀναγεννήσεως καὶ ἐξανίσταντο ἐκ τοῦ τάφου τὸν νέον τοῦτον τετραήμερον Λάζαρον, τὸν ἑλληνισμὸν. Σχολεῖα ἐν Ἀδριανουπόλει, ἐν Σηλυβρία, ἐν Γανοχώροις, ἐν Φιλιππουπόλει, ἐν Ἀγγιᾶλῳ, ἐν αὐτῶ τῷ Τορνόβῳ κατὰ τὴν Θράκην καὶ ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἐν Ἄθῳ, ἐν Πολυγύρῳ, ἐν Βοδενότῃ, ἐν Βεργίᾳ, ἐν Ναούστῃ, ἐν Μελενίκῳ, ἐν Σέρβρις, ἐν Καστορίᾳ, ἐν Σιατίστῃ, ἐν Κοζάνῃ, ἐν Σερβίσις, ἐν Βελθενδῶ, ἐν Βιτωλίσις, ἐν Κλεισούρᾳ, ἐν Ἀχρίδι, ἐν Μοσχολέῃ κατὰ τὴν Μακεδονίαν, συνέστησαν καὶ διετηροῦντο ὑπὸ Ἑλλήνων καὶ δι' ἑλληνικῶν χρημάτων καθ' ἅπασαν τὴν μακρὰν τεσσάρων αἰώνων ἀκλῆραν ὁμολογουμένως τῶν Γούρκων κυριαρχίαν καὶ μεθ' ὅλην τὴν σφοδρὰν ἀντίστασιν τοῦ μουσουλμανικοῦ πληθους. Πόσα δὲν ὑφίσταντο μαρτύρια ἀφανῆ μὲν ἴσως, ἀλλ' ὄχι δόξης ἄμοιρα οἱ τῶν σχολείων ἱδρυταὶ καὶ οἱ ἐν τούτοις διδάσκοντες! Νύκτωρ ὑπὸ τὸ φέγγος τῆς σελήνης, ὡς δημῶδες ἑλληνικὸν ἄσμα ἀποδεικνύει, οἱ τῶν Ἑλλήνων παῖδες ἔτρεχον εἰς τὰ σχολεῖα ὅπως τὸν πατρίον ἀναλάβωσι πολιτισμὸν, καὶ ἐν μέσῃ πολλὰκις νυκτὶ ἤκουετο ὑπόκωφος κρότος τῆς σφύρας διὰ βράχων περιβεβλημένης ὅπως μὴ ἐξεγείρῃ τὸ μισαλλόδοξον τῶν Γούρκων αἶσθημα καὶ ἐργαζομένης εἰς τὴν ἀνεγερσιν ἑλληνικῆς σχολῆς.

Οἱ τουρκικοὶ οὗτοι διωγμοὶ τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ τοῦ ἑλληνισμοῦ σκληρότερον ἐνέσκηπτον ἐν Θράκῃ καὶ ἐν Μακεδονίᾳ ἢ ἐν πάσαις ταῖς ἄλλαις χώραις καθόσον συμπικνωτέρας μὲν ἦν ὁ πληθυσμὸς αὐτῶν ἐν ταῖς χώραις ἐκείναις ἰσχυρότερον δὲ διὰ τὴν εἰς τὴν πρωτεύουσάν γετινίαν καὶ διὰ τὴν πολλὰκις ἐν Ἀδριανουπόλει διαμονὴν τῶν σουλτάνων τὸ αἶσθημα τῆς μισαλλόδοξου κατακτησεως καὶ κυριαρχίας. Τὰς πρὸς ἐξόντωσιν τῶν χριστιανῶν ὀρμὰς σουλτάνων τινῶν, ἃς μόλις ἠδυνήθησαν νὰ καταστειλῶσιν αἱ ἐπιδείξιοι πρὸς τοὺς περὶ αὐτοὺς παραστάσεις τῶν πατριαρχῶν Κων-

σταντινουπόλεως καὶ ἡ ἐπίκαιρος χρῆσις τῶν ὑπὸ τοῦ Πορθητοῦ χορηγηθέντων αὐτοῖς ἐν εἶδει συνθήκης προνομίων, ἡ ἐπιβρόθῃ τῶν Φαναριωτῶν ἐκείνων, οἵτινες μεθ' ἄλλας τὰς ἐκλείψεις αὐτῶν πολλὰκις σωτήρες καὶ ἀναμορφωταὶ τῶν χριστιανικῶν ἐθνῶν τῆς Ἀνατολῆς ἐγένοντο, ἐπὶ δὲ πᾶσι τούτοις ὁ ἀφειδῶς πρὸς τοῦτο δαπανώμενος ἑλληνικὸς χρυσὸς, πρῶτος ὑφίστατο ὁ ἑλληνικὸς πληθυσμὸς τῆς Θράκης καὶ τῆς Μακεδονίας, αὐτὸς μᾶλλον ὑπὸ τοῦ πακιδου αζώματος ἀποδεκατιζόμενος καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν, αὐτὸς τοὺς ὑπὲρ τοῦ ἑλληνισμοῦ μάρτυρας προσάγων, αὐτὸς πανωλεθρίαν πάσχων ἐν πολλὰκις πόλεσιν, ὅσων ἐν Κασσανδρείᾳ, ἐν Μοσχολέῃ, ἐν Στενημάχῳ καὶ ἄλλαχοῦ. Ἄλλ' οὐχ ἦττον δὲν ἀπώκει εἰς τὸ εὐγενὲς αὐτοῦ ἔργον ἐκ τῶν αἱμάτων ἀνέθροσκον σχολαί, ἐκ τῆς καταστροφῆς πλοῦτος.

Ἐπιχειρηματίας ὁ Ἕλληνας καὶ βιομήχανος, εἰς χώρας ἀπέδημι μακρὰν πρὸς ἐμπορίαν καὶ ἐκ τοῦ προϊόντος τῆς ἐργασίας αὐτοῦ μέγα ἀνήλπισκε μέρος πρὸς ὄφελος τῆς ἑαυτοῦ μερικῆς τε καὶ γενικῆς πατρίδος. Ἡδὴ ἀπὸ τῶν πρώτων αἰώνων τῆς Κατακτησεως Ἑλληνες καθ' ἕκαστοντάδας ἐγκαθίσταντο ἐν Βιέννῃ καὶ Βενετίᾳ καὶ Λιθόρῳ, ἐν ταῖς πόλεσι τῆς νοτίου Ρωσσίας, ἐν Μασσαλίᾳ καὶ Τεργέσμη καὶ Λονδίῳ καὶ μέχρις Ἰνδικῆς. Ἐν ταῖς ἀποδημίαις ταύταις οὐχὶ ὑστατοὶ ἦσαν οἱ ἐν Θράκῃ καὶ Μακεδονίᾳ Ἕλληνες, οἱ ἐκ Φιλιππουπόλεως καὶ Ἀδριανουπόλεως, οἱ ἐκ Θεσσαλονίκης καὶ Βεργίας καὶ Ναούσης, οἱ ἐκ Κοζάνης καὶ Καστορίας καὶ Σιατίστῃς καὶ Μοσχολέως, πολλοὺς δ' ἂν ἴδοι τις τοὺς ἀπογόνους αὐτῶν ὅτι καὶ νῦν ἐν πάσαις ταῖς μεγαλοπόλεσι τῆς Εὐρώπης καὶ ἐν τῇ Ἰνδικῇ, ὅπου κοινότης ὅλη ἑλλήνων Φιλιππουπολιτῶν πρὸ αἰῶνος ἐγκατέστη. Ἀλλὰ τῆς γενεθλίου χώρας δὲν ἐπελανθάνοντο, οὐδὲ τῶν χριστιανικῶν τῆς Ἀνατολῆς φύλων, ἐὰν δὲ ὡς ἐκ τῶν ἀποδημιῶν τούτων ὁ ἑλληνικὸς πληθυσμὸς ἠραιώθη ἐν μέρει, ἡ ἱστορία ὁμως ἀποδεικνύει ὅτι, εἴ τι καλὸν καὶ εὐγενὲς ἴδρυμα ἐν ταῖς χώραις ταύταις συνέστη, εἴ τι ἐκπολιτιστικὸν εἰς αὐτὰς εἰσέβρευσεν, εἴπερ τέλος διεσώθησαν εἰς τὸν χριστιανισμὸν καὶ εἰς τὴν Εὐρώπην αἱ χῶραι αὗται, ἰδίᾳ τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἐλευθεριότητα καὶ ἐπίδρασιν τῶν ἀποδημιῶν ἐκείνων.

Συγκεφαλαιούντες τὰ ἱστορικὰ ταῦτα γεγονότα, δυνάμεθα νὰ εἰπῶμεν ὅτι τὰ ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ πατριάρχου ἀπονεμηθέντα ὑπὸ τοῦ Κατακτητοῦ τῷ ἔθνει τῶν Ρωμαίων προνόμια, ἅπερ ὕστερον ἠθέλησαν νὰ ἐπωφεληθῶσι καὶ ἄλλα ἔθνη, ἢ παρὰ τοῖς κρατοῦσιν ἐπιβρόθῃ τῶν ἑλλήνων προκρίτων, ἢ διηνεκῆς πανταχοῦ μὲν ἰδίᾳ δὲ κατὰ τὴν Θράκην

καὶ Μακεδονίαν σύστασις σχολείων, ἡ ἀκάματος βιομηχανία τῶν Ἑλλήνων τῶν χωρῶν τούτων, ἀφθόνως εἰς αὐτὰς εἰσκομιζόντων χρυσὸν, ἔσωσαν τὴν Ἀνατολὴν ἀπὸ πανωλεθρίας.

Ἠραιώθη βεβαίως ὡς ἐκ τούτων πάντων ὁ ἑλληνικὸς πληθυσμὸς κατὰ πάσας αὐτοῦ τὰς χώρας· ἀλλ' ὑπάρχει εὐγενεσττέρα ἀραιώσις ταύτης, ἥτις ἐπῆλθεν ἕνεκα τοῦ ζήλου τῆς περιτώσεως τῶν χριστιανικῶν ἐθνῶν τῆς Ἀνατολῆς, τῆς ἀναπτύξεως αὐτῶν, τῆς ἀνακτῆσεως τῆς ἐλευθερίας αὐτῶν. Ἠραιώθη ὁ ἑλληνικὸς πληθυσμὸς, ἀλλ' ἠραιώθη διότι ἀπέτινε διὰ μυρίων κεφαλῶν πᾶν πρὸς τὴν πρόδον βῆμα τῶν ἀνατολικῶν ἐθνῶν, διότι ἀπέστελλε διδασκάλους καὶ ἀναμ ρρωτὰς τῶν ἀνατολικῶν ἐθνῶν εἰς Βλαχίαν, εἰς Μολδαυίαν, εἰς αὐτὴν τὴν Ῥωσσίαν τοὺς εὐγενεστέρους τῶν υἱῶν αὐτοῦ, διότι οἱ παῖδες αὐτοῦ κατέβλεπον τὴν ἀνάγκην τῆς ἀποδημίας ὅπως θεραπεύσωσι διὰ χρυσοῦ τὰς πληγὰς τῆς αἰμοσταγοῦς Ἀνατολῆς. Ἠραιώθη ὁ ἑλληνικὸς πληθυσμὸς, ἀλλ' ἠραιώθη διότι τὴν ἐλευθερίαν τῶν ἀνατολικῶν φυλῶν ὄνειροπυλῶν κατεσφάττετο μετὰ τὴν ναυμαχίαν τῆς Ναυπάκτου, κατεσφάττετο μετὰ τὴν συνθήκην τοῦ Καίναρδζῆ, κατεσφάττετο μετὰ τὸ 1790, κατεσφάττετο τῷ 1808, κατεσφάττετο τῷ 1821. Ἐπιτραπήτω δ' ἡμῖν νὰ ὑπομνήσωμεν εἰς τὴν φιλάθρωπον καὶ δικαίαν Εὐρώπην ὅτι ἔθνος τοιαῦτα ὑποστάν σφαγὰς καὶ πανωλεθρίας χάριν εὐγενοῦς ἀγῶνος, καθ' ὃν εἰργάσθη τοσοῦτο τὸ ὄπλον ὅσον καὶ ἡ διάνοια, εἶχε τίτλους ἐπὶ τὰς συμπαθείας αὐτῆς τοσοῦτους τοῦλάχιστον, ὅσους καὶ τὸ ὑποστάν τὰς ἐν Βατὰκ σφαγὰς.

Ἠραιώθη ὁ ἑλληνικὸς πληθυσμὸς, ἀλλ' ἠραιώθη ἄρα γὰρ ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε τὸ Βατὰκ νὰ συγκαλύψῃ τοσαύτας ἄλλας ἑλληνικὰς σφαγὰς τοῦ Βυζαντίου, τῆς Ἀδριανουπόλεως, τῆς Φιλιππουπόλεως, τοῦ Στενημάχου, τῆς Μοσχολέως, τῆς Κασσανδρείας καὶ τόσων ἄλλων πόλεων τῆς Θράκης καὶ Μακεδονίας, ὥστε αἱ εὐρωπαϊκαὶ δυνάμεις, προεξαρχούσης τῆς Ῥωσσίας, μεθ' ἧς συνδέουσι τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος ἀμοιβαῖα εὐεργεσία, τῆς ὁμοδόξου Ῥωσσίας, ἥτις ἔχει κοινὴν μετὰ τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους τὴν ἱστορίαν τοῦ 1769 καὶ τοῦ 1790, νὰ δωροδοτήσωσι τὴν Θράκην καὶ τὴν Μακεδονίαν εἰς ἔθνος, εἰς οὗ τὴν ἐξέγερσιν καὶ τὴν ἀπελευθέρωσιν πρῶτος ὁ ἑλληνισμὸς ἐπικροτεῖ, ἀλλ' ὅπερ οὐδὲν ὑπὲρ τῶν χωρῶν τούτων ἐμόγησεν, οὐδέποτε ἔβαψεν αὐτὰς τῷ αἵματι αὐτοῦ, οὐδὲν εἰς τὴν διάσωσιν καὶ τὸν πολιτισμὸν αὐτῶν συνεισῆνεγεν; Ἠραιώθη ὁ ἑλληνικὸς πληθυσμὸς, ἀλλὰ τοσοῦτον ἄρα γὰρ ἐξηνητήθη ἐν τῇ πατρίδι τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἐν τῇ χώρᾳ, ἐν τῇ τὸ πρῶτον

ἔψαλλον αἱ Πιερίδες μουσαι κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, ἐν τῇ ἔστησεν ὁ Ἕλληνας τὸ μέγα σύμβολον τοῦ ἐθνικοῦ αὐτῶν βίου, τὴν Ἀγίαν Σοφίαν κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα, ἐν τῇ ἀνέλαμψε κατὰ τὴν νεωτέραν ἐποχὴν ἡ ἠὲ τῆς ἐθνικῆς ἀναγεννήσεως, ὥστε νὰ λογισθῇ ἀποθανὼν καὶ ἡ κληρονομία αὐτοῦ νὰ δοθῇ ἔθνει ἄλλοτρίῳ καὶ ἐπήλυδι;

Ἀπρεπὲς καὶ ἀνοίκειον θεωροῦμεν, πρὸς τὴν σοφὴν καὶ δικαίαν Εὐρώπην ἀναφερόμενοι κατήγοροι νὰ γίνωμεν ἔθνος ὁμοδόλου καὶ ὁμοιοπαθοῦς, πρὸς ὃ συνδέουσι τὸ ἡμέτερον αἱ ἐπιδαψιλευθεῖται αὐτῶ εὐεργεσία. Ἐὰν τὸ ἔθνος τοῦτο ἐν τῇ πρώτῃ ἀφυπνίσει τοῦ ἐθνικοῦ αὐτοῦ αἰσθηματος παρασυρθῆν ὑπὸ δημαγωγῶν ἢ καὶ ὑπὸ τῆς πατρίου αὐτοῦ ἱστορίας τὸν ἀγῶνα τῆς ἐλευθερίας δι' ἐπιδρομικῶν ἐκλήιδωσε τάσεων, ἐὰν διὰ τῶν φωνακτικῶν αὐτοῦ ἔπεισεν ἴσως εὐρωπαϊκὰς τινὰς δυνάμεις καὶ ἰδίᾳ τὴν ὁμοδόξον τοῖς ἀνατολικῶς φύλοις Ῥωσσίαν ὅτι ἀδικεῖται, τῶν ἐπιδρομικῶν αὐτοῦ τάσεων μὴ ἱκανοποιημένων, ἡμεῖς ὁμως ἐκπροσωποῦντες ἔθνος, ὅπερ σύμβολον αἰεὶ ἔσχε τὴν ἐλευθερίαν τῶν ἐθνῶν, θὰ περιορισθῶμεν εἰς μόνον τὸ δικαίωμα τῆς ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων ἀμύνης, καιρῶς ὀλιθόμενοι ἐὰν τὰ ἱστορικὰ γεγονότα εἰσὶ τὸ σφοδρότατον κατηγορητήριον κατ' ἔθνος, ὅπερ καὶ ἠγαπήσαμεν καὶ ἐχειραγωγῆσαμεν ὡς πρωτότοκοι αὐτοῦ ἀδελφοί.

Τὸ βουλγαρικὸν ἔθνος ἀπὸ τριάντα μόλις ἐτῶν ἤρξατο δεικνύον σημεῖον ζωῆς ἐν τῇ Θράκῃ καὶ ἐν τῇ Μακεδονίᾳ. Ἡ διανοητικὴ αὐτοῦ ἀνάπτυξις καθυστερήσεν ἀτυχῶς τῆς τῶν λοιπῶν ἀνατολικῶν φύλων καὶ ἰδίᾳ τῆς τῶν Ἑλλήνων, τὰ δ' αἰτία τῆς καθυστερήσεως ταύτης εὐχερῶς ἀνευρίσκονται ἐκ τῆς ἱστορίας καὶ ἐκ τῆς μελέτης τοῦ ἐθνικοῦ αὐτοῦ χαρακτῆρος. Λαθὲς κατ' ἐξοχὴν γεωργικὸς οἱ Βούλγαροι ἀραιῶς τὸ πλεῖστον κατὰ κόμας καὶ ἀγροὺς ἦσαν κατωκήμενοι, σπανίως δ' ἐσχματίσαν μεγάλα κέντρα πληθυσμοῦ, ἐν οἷς μόνους δύναται ν' ἀναπτύχῃ ἡ ἐθνικὴ παιδεία τοῦ λαοῦ. Πολλαπλασιαζόμενοι ἀνενοχλήτως, καθὼ μὴ ὑποβλεπόμενοι ὑπὸ τῶν κρατούντων δὲν συνίσταντο τοιαῦτα κέντρα, αἵτε ἦκιστα πρὸς τὴν ἐμπορίαν καὶ πρὸς τὰς τέχνας ἐπιβρέπετε, ἀλλὰ νέας ἐπεζήτησαν γαίας πρὸς καλλιέργειαν. Τῆς παιδείας ψυχρότατοι ἔρασταὶ καὶ πρὸς τὰ παρὰ τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν παρεμβλλόμενα προσκόμματα ἀποδειλιώντες σπανίως εἰς τὴν ἴδρυσιν σχολείων προήγγοντο, σπανιώτατα δὲ ἀπαντᾶ ἐν τῇ τετρακοσιετῇ αὐτῶν ἱστορίᾳ Βούλγαρος καταβλῶν ἐξ ἰδίων πρὸς ἀνεγερσιν σχολῆς ἐν τῇ γενεθλίῳ αὐτοῦ χώρᾳ, οἷοι οἱ καθ' ἕκαστοντάδας Ἕλληνες. Τῆς ἐλλείψεως ἕνεκα ταύτης τῶν σχολείων ἐν Βουλγαρίᾳ εἴ τις εὐπορώτερος τοὺς παῖδας αὐτοῦ ἐκπαιδεύσαι ἐβούλετο, εἰς τὰς ἐν-

τεῦθεν τοῦ Αἴμου ἀπέστειλεν ἑλληνικὰς σχολὰς καὶ πλεῖστοι τούτων ἐκπαιδευθέντες ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς ἀποκαθίσταντο πόλεσι. Τὰ μάλιστα εἰς τὸν ἐντεῦθεν τοῦ Αἴμου ἐποικισμόν τῶν Βουλγάρων συνετέλεσεν ἡ μετὰ τὴν κατάκτησιν ἐπελοῦσα τιμαριωτικὴ τῆς χώρας διαίρεσις εἰς τὴν στρατιωτικὴν τῶν Τούρκων ἀριστοκρατίαν. Οἱ τοῦρκοι τιμαριῶται πρὸς καλλιέργειαν τῶν ἀπεράντων αὐτῶν γαιῶν προσελάμβανον ἐργάτας τοὺς βουλγάρους χωρικοὺς, οἵτινες καὶ νῦν ἐτι καθ' ἕκαστον θέρος περιέρχονται τὰς ἀνατολικὰς χώρας ἐργασίαν ἐπιζητοῦντες. Καὶ ἀλλαχοῦ μὲν, ὡς ἐν Ῥουμανίᾳ, οἱ Βούλγαροι μετὰ τὰς θερινὰς ἐργασίας ἐπανέκαμπτον οἶκαδὲ διὰ τὸ εὐχερὲς τῆς διὰ τοῦ Δουναβίου συγκοινωνίας. Ἄλλ' ἐν Θράκῃ καὶ Μακεδονίᾳ εὐρίσκοντες οἰκίας, αἵτινες δωρεὰν πρὸς κατοικίαν αὐτοῖς ἐδίδοτο, ἐγκαθίσταντο οἱ πλείους οὐχὶ ὅμως ὡς κτηματῆαι καὶ βέβαιοι οἰκῆτορες, ἀλλ' ὡς ἀπλοῖ ἐργάται ἐν ταῖς κτήσεσι τῶν γαιοκτημόνων, ἀποβαλλόμενοι πολλάκις ὑπ' αὐτῶν καὶ ἀλλαχοῦ τρέχοντες πρὸς ἀνεύρεσιν κατοικίας καὶ τροφῆς. Τοὺς τούρκους κτηματῆαι καὶ οἱ Ἕλληνες ἀπεμμήθησαν, οἵτινες εἰς τὴν ἐμπορίαν καὶ εἰς ἐλευθερὰς τέχνας ἀσχολούμενοι τὸ πλεῖστον προσελάμβανον τοὺς νομάδας τούτους Βουλγάρους πρὸς καλλιέργειαν τῶν ἀγρῶν αὐτῶν, πολλὰ ὑπὲρ τῆς κοινωνικῆς αὐτῶν βελτιώσεως μοχλοῦντες. Τοιοῦτοί εἰσιν ἄχρι τοῦδε οἱ πλεῖστοι τῶν βουλγάρων κατοίκων Θράκης καὶ Μακεδονίας.

Τὰς φυσικὰς ταύτας περιστάσεις ἐπωφελήεντες θρησκευτικοὶ ἀπόστολοι καὶ πανσλαβιστικοὶ πράκτορες παρεσκεύασαν τὸ λεγόμενον βουλγαρικὸν ζήτημα, ἐκκλησιαστικὴν μὲν ἔχον πρόφασιν, τεῖνον δὲ πράγματι εἰς τὴν διὰ πανούργων καὶ ὑποκεκρυμμένων μέσων ἐκκλησιαστικὴν τὸ πρῶτον, εἶτα καὶ πολιτικὴν κατάκτησιν τῆς Θράκης καὶ τῆς Μακεδονίας. Τὸ ἠμόθητον ἄφ' ἐνδὸς, ἄφ' ἐτέρου δὲ καὶ αὐτῇ τῶν Βουλγάρων δυσμάθεια τῶν ξένων γλωσσῶν διηκόλυναν τὸ ἔργον αὐτῶν. Ἐν τοῖς ἀγροῖς καὶ ταῖς ἐπαύλεσι συνεργαζόμενοι τοῖς Βουλγαροῖς Ἕλληνες γεωργοί, μὴ δυνάμενοι ἄλλως μετ' αὐτῶν συνεννοηθῆναι ἢ διὰ τῆς βουλγαρικῆς, νυκτὸς δὲ καὶ μεθ' ἡμέραν μετ' αὐτῶν ἀναστρεφόμενοι, κατὰ μικρὸν τὴν πάτριον ἀπεμάνθανον γλώσσαν καὶ τῇ βουλγαρικῇ συνήθειᾳ διελέγοντο. Οὕτως εὐρωπαϊοὶ περιηγηταὶ μετ' ἐκπλήξεως ἐσχάτως παρετήρησαν ὅτι πολλαχοῦ τῶν νοτίων ὑπαιρέων τοῦ Αἴμου, ὅπου ἡ ἑλληνικὴ ἄλλοτε ὠμιλεῖτο, ἡ βουλγαρικὴ μόνον σήμερον ἀκούεται. Ἄλλ' οὐχ ἦττον τὸ συναίσθημα τῆς ἑλληνικῆς καταγωγῆς παρὰ πολλοῖς τῶν τὴν πάτριον ἀπομαθόντων γλώσσαν ἰσχυρὸν ἐνυπάρχει καὶ πᾶν σθένος καταβάλλουσι πρὸς ἀνά-

κτησιν τῆς γλώσσης ταύτης, ἀδρὰ δαπανῶντες πρὸς ἀνέγερσιν ἑλληνικῶν σχολείων ἐν ταῖς πατρίσιν αὐτῶν, ὡς μυρία τεκμήρια εἰς χεῖρας αὐτῶν ἔχουσιν οἱ Σύλλογοι Κωνσταντινουπόλεως. Πρὸς δὲ τῇ προσπάθειᾳ ταύτῃ τὴν ἑλληνικὴν τῶν ἀλλοθρόων μὲν, ὡς καὶ οἱ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ τουρκόφωνοι Ἕλληνες, ἀλλὰ γνησίων τούτων Ἑλλήνων καταγωγῆν καταδεικνύουσιν ὁ ἐκφανῆς ἑλληνικὸς τύπος, τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα αὐτῶν καὶ πλεῖστα ἑλληνικὰ λέξεις ἀπαντῶσαι ἐν τῷ ἰδιώματι αὐτῶν, ἄγνωστοι δ' ὅπως εἰς τοὺς πέραν τοῦ Αἴμου ἄληθεῖς Βουλγάρους τοῦ φινίου τύπου.

Ἐν τούτοις οἱ δημαγωγοὶ καὶ τὰ πανσλαβιστικὰ κομιτάτα, προβαλλόμενα τὴν πίσιν τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν καταπάτησιν τῶν δικαίων τῆς ἐθνικῆς αὐτῶν Ἐκκλησίας, προῆγον εἰς μέσον τὸ λεγόμενον βουλγαρικὸν ζήτημα. Ἐπενόθη παραυτίκα πρὸς χρῆσιν τῇ ὑποκρυπτομένῃ βουλγαρικῇ ἐπιδρομῇ, ἱστορία τις καθ' ἣν τὸ οἰκουμενικὸν πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως καταπατήσαν τὰ δικαιώματα καὶ ἀπορρόφησαν τὰ αυτοκεφάλους βουλγαρικὰς ἐπισκοπὰς Τορνόβου, Ἀχριδῶν καὶ Πεκίου ἐκώλυσε τὴν βουλγαρικὴν γλώσσαν ἐν τῇ λειτουργίᾳ, ἐπυρόλησε λειτουργικὰ αὐτῶν βιβλία, κατέστρεψε τὰ ἐν τῇ Θράκῃ καὶ Μακεδονίᾳ ἱστορικὰ τῶν Βουλγάρων μνημεῖα. Ἡ Εὐρώπη δικαίως συντασσομένη ταῖς περὶ ἀμοιβαίας ἐλευθερίας τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Πολιτείας ἰδέαις καὶ τὸ κίνημα τῶν Βουλγάρων ἐκ τῆς ἱερᾶς ταύτης ἀρχῆς ἀπορρέον οἰομένη εὐχερῶς ὑπὸ τῶν φωνασιῶν τῶν δημαγωγῶν τούτων παρεπίθετο. Ἀγνώμων ἦν ἀληθῶς ὁ τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας πρὸς τοὺς Βουλγάρους ἄγων, οὐδ' ἦν δυνατὸν ἐπαναγαγεῖν τὴν δημοσίαν τῆς Εὐρώπης γνώμην εἰς τὴν ὀρθὴν τῶν πραγμάτων ἐκτίμησιν ἐν ἐποχῇ, καθ' ἣν οἱ Σύλλαβοι ἐτάρασσον δικαίως αὐτὴν καὶ ἐπεξέτεινον τὴν καταδικὴν αὐτῆς ἐπὶ πάσης Ἐκκλησίας. Καὶ ὅμως εὐχερὲς ἦν ἀναδιφῆσαι τὴν ἱστορίαν, ἐξ ἧς ἀποδεικνύεται ὅτι ἐκ τῶν λεγομένων βουλγαρικῶν ἀρχιεπισκοπῶν μία μόνη, ἡ τοῦ Τορνόβου, εἶχεν ὑπ' αὐτὴν βουλγαρικὰς ἐπισκοπὰς, αἱ δὲ λοιπαὶ ἑλληνικὰς ἢ σερβικὰς· ὅτι οἰκειοθελῶς αὐταὶ προσετέθησαν εἰς τὰ πατριαρχεῖα ὅπως ἀπαλλαγῶσι τῶν δυσχεστῶν χρεῶν εἰς ἃ ὑπέπιπτον ἕνεκα τῆς φορολογίας ἀπλήστων ἀγρῶν, τεθῶσιν ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῶν προνομίων τοῦ πατριάρχου, δυναθῶσι ν' ἀντιπαλεύσασιν πρὸς τὰς προσηλυτιστικὰς ἐνεργείας καὶ πρὸς τὰς πολυπληθεῖς ἐξωμοσίας· ὅτι οὐδέποτε ἐξέλειπεν ἐν ταῖς βουλγαρικαῖς χώραις ἡ χρῆσις τῆς βουλγαρικῆς ἐν τῇ λειτουργίᾳ· ὅτι ἐκτὸς τῶν ὑπὸ Μεθόδιου καὶ Κυρίλλου μεταγλωττισθέντων λειτουργικῶν βιβλίων, οὐδὲν ἄλλο ὑπῆρ-

χε βουλγαριστὶ γεγραμμένον· ὅτι ἱστορικὰ μνημεῖα ἐκτὸς ἐρείπειων οὐδαμοῦ ἀφῆκαν οἱ Βούλγαροι· ὅτι ἅπας ὁ κατώτερος κλήρος ἦν βουλγαρικὸς ἐν ταῖς βουλγαρικαῖς χώραις, ἐὰν δὲ σπανίως μέλη τοῦ ἀνωτέρου κλήρου ὑπῆρχον Βούλγαροι, αἴτιον ἦν ἡ τούτων ἀμάθεια καὶ ἡ μέχρι πρὸ τριακοντα πέντε ἐτῶν ἑλλησις ἱεροσπουδαστῆριον ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ Κωνσταντινουπόλεως, ἧς πάντα τὰ μέλη ἐκ τῶν αὐτῶν ἐξήρχοντο σχολείων, ἐξ ὧν καὶ οἱ λαῖκοί. Εὐχερὲς ἦν καταμαθεῖν ἐκ τῶν πραγμάτων, ὅτι καὶ πρὸ τῆς συστάσεως τοῦ ἐν Χάλκῃ ἱεροσπουδαστῆριου καὶ μετ' αὐτὴν ἑλληνες ἀρχιερεῖς συνετήρουν καὶ ἐσπουδάσαν ἰδίᾳ δαπάνῃ ὑποτρόφους Βουλγάρους καὶ ὅτι ἐκ τούτων ἐσχηματίσθη ὁ πυρὴν τῆς νέας βουλγαρικῆς ἱεραρχίας, οἱ Ἰλαρίωνες καὶ Παῖσιοι καὶ Πανάρετοι καὶ Δοσίθεοι, πρὸς δὲ καὶ ὁ τὴν Εὐρώπην ὡς ἀντιπρόσωπος τῶν Βουλγάρων περιηγητὴς καὶ ὡς μνηστῆρ τοῦ θρόνου τῆς Βουλγαρίας διαφημισθεὶς Μάρκος Μπαλαμπάνωφ. Εὐχερὲς ἦν κατανοῆσαι ἐκ τῆς ἀνελέξεως τοῦ ζητήματος ὅτι οὐχὶ περὶ ἐκκλησιαστικῆς χειραφετήσεως ἐπρόκειτο διὰ τοὺς Βουλγάρους, ἀλλὰ περὶ κατακτήσεων κατὰ τὴν Θράκην καὶ τὴν Μακεδονίαν, καὶ ὅτι, ἐὰν ἐν τῷ ἀγῶνι τούτῳ ὑπῆρχεν ὁ ἀγωνιζόμενος ὑπὲρ τῆς ἱερᾶς ἀρχῆς τῆς ἀμοιβαίας ἐλευθερίας τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Πολιτείας, τῆς μὴ ἀνκμίζεως τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὴν πολιτικὴν, ἦν ἡ Ἐκκλησία Κωνσταντινουπόλεως.

Καὶ ἀληθῶς ἡ Ἐκκλησία αὕτη ἐνέδωκεν εἰς πάσας τῶν Βουλγάρων τὰς αἰτήσεις, ὅσαι ἦσαν καθαρῶς ἐκκλησιαστικαὶ καὶ ἀμοιροὶ πολιτικῆς ἢ ἐθνικῆς ὡς καὶ ἐπιδρομικῆς τάσεως. Καὶ ἐθνικὴν ἱεραρχίαν καὶ αὐτόνομον ἐκκλησιαστικὴν διοίκησιν καὶ ἐξαρτίαν ἔτι παρεχώρησεν αὐτοῖς, ἀλλ' ἐντὸς ὀρισμένων ὁρίων κατὰ τοὺς ἀνεκαθεν ἐκκλησιαστικούς νόμους καὶ κανόνας. Ἄλλ' οἱ τῶν Βουλγάρων δημαγωγοὶ καὶ τὰ πανσλαβιστικὰ κομιτάτα τῶς ταῦτα ζητοῦντες μόνην ἀρχὴν καὶ ἀξίωμα ἔθικαν ὅπου ὑπάρχει Βούλγαρος, εἰς τὴν βουλγαρικὴν ἐξαρτίαν ἀνήκειν τὴν ἐπαρχίαν ἐκείνην. Οἱ Βούλγαροι ἀπῆταν οὕτω ὅπως ἡ Ἐκκλησία, εἰς τὴν οὐδαμῶς ἀπόκειται τοῦτο, κυρώσῃ τὴν ἐκκλησιαστικὴν κατάκτησιν τῆς Θράκης καὶ τῆς Μακεδονίας, τιθεῖσα οὕτω τὰς βάσεις καὶ τῆς πολιτικῆς κατακτήσεως. Ἡ Ἐκκλησία ὤφειλε, κατὰ τὰς βουλγαρικὰς ταύτας ἀξιώσεις, καταδικάσαι ἐκ τῶν προτέρων τοὺς ἐν τῇ Θράκῃ καὶ Μακεδονίᾳ μὴ βουλγαρικοὺς πληθυσμούς, ἑλληνικοὺς καὶ λοιποὺς, εἰς βεβαίαν ἐκβουλγαρίσιν, εἰς βεβαίαν τῶν πατρῶν ἀπάρνησιν. Καὶ ἀληθῶς, ποῦτον ἐχέγγυον ἠδύνατο ἔχειν οἱ λαοὶ οὗτοι ὑποβαλλόμενοι εἰς Ἐκκλησίαν δυνάμει ἐθνικῆς ἀρχῆς συγκρατούμενην καὶ ἐκ τῶν προ-

τέρων τρανὰ παρασχούσαν τεκμήρια ὅτι οὐδαμῶς θὰ ἐπέτρεπε τὴν ὑπαρξίν ξένης γλώσσης, ξένης σχολῆς, ξένης ἐν γένει ἐθνότητος ἐν ταῖς βουλγαρικαῖς ἐπισκοπαῖς; Τὸ πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως οὐδένα ἔχον ἐθνικὸν χαρακτηρισμὸν, ἀλλ' οἰκουμενικὸν ἐπικαλούμενον, ἐτήρησε πάντοτε ἴσῃ τὴν στάθμην μετὰ πάντων τῶν ὑπ' αὐτὸ χριστιανικῶν λαῶν, φυλάττον οὕτω τὴν εὐαγγελικὴν ἀδελφότητα καὶ ἐνότητα τῆς πίστεως καὶ μηδέποτε ἐπιτρέψαν ὅπως ἡ θρησκεία θεράπεινα τῆς πολιτικῆς γινόμενη τούτῳ μὲν τῷ λαῷ προνόμια παρέχῃ, ἐκεῖνον δὲ εἰς ἄρνησιν τῶν πατρῶν καταδικάζῃ. Εἰ μὴ πιστῶς ἐπέμενον εἰς τὴν ἀρχὴν ταύτην, οὐδὲ ὅπως ἦν δυσχερὲς τῷ πατριαρχεῖῳ τούτῳ δυνάμει τῶν τε προνομίων αὐτοῦ καὶ τῆς ἐπιβροῆς τῶν ἐλλήνων προκρίτων ἐξελληνίσαι πάντας τοὺς λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς καὶ ἰδίᾳ τοὺς Βουλγάρους, παρ' οἷς τὸ ἐθνικὸν αἴσθημα τοσοῦτον πρὸ τριακονταετίας μόλις ἦν ἀνεπτυγμένον, ὡς ἐσχίζοντο διολογεῖν αὐτοὺς Βουλγάρους. Δὲν ἠδύνατο ἄρα, πιστῶν εἰς τὸ μέγα εὐαγγελικὸν δόγμα τῆς χριστιανικῆς ἀδελφότητος, νὰ ἐνδῶση εἰς τὴν ἀξίωσιν τῶν Βουλγάρων ὅπως ἐγκαταστήσασιν ἐθνικὴν καὶ οὐχὶ πλέον χριστιανικὴν Ἐκκλησίαν ἐν ἐπαρχίαις ὅπου ἐπίμικτος ἦν ὁ πληθυσμός. Ἐὰν δὲ ὑπάρχῃ τι δυνάμενον νὰ τιμήσῃ τὴν ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν, τοῦτο εἶναι ἀκριβῶς ὅτι κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην ἀπέδειξεν ὅτι σέβουσα ἐξ Ἰσοῦ τὰ πολιτικὰ καὶ κοινωνικὰ δίκαια τῶν ὑπ' αὐτὴν λαῶν, οὐδενὸς τὴν ἀδικίαν καὶ τὴν καταπάτησιν τῶν δικαίων τούτων ἀνέχεται, μόνους δὲ τοὺς ἐκκλησιαστικούς νόμους καὶ κανόνας ἐννοεῖ νὰ ἐφαρμόσῃ.

Ἀπογνόντες οἱ τῶν Βουλγάρων ἀρχηγοὶ ὅτι θὰ κατορθώσασιν διὰ τῆς Ἐκκλησίας προσέφυγον εἰς τὴν τουρκικὴν κυβέρνησιν, ἧτις ἀγομένη ὑπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ διαρεῖν καὶ βασιλεῦσιν ἔθικεν αὐτὴ τὰς βάσεις τοῦ διαμελισμοῦ τῆς τουρκικῆς αὐτοκρατορίας. Ὁ Ἀαλῆ πασσᾶς ἐξέδοτο τοῖς Βουλγαροῖς φερμάνιον, ὅπερ διὰ τοῦ δεκάτου ἄρθρου ὀρίζον ὅτι πᾶσα ἐπαρχία ἐν ἧ τὰ δύο τρίτα τοῦ χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ εἰσι Βούλγαροι, ἀνήκει εἰς τὴν βουλγαρικὴν ἐξαρτίαν, κατέστρεψε τὰς γεωγραφικὰς καὶ ἐθνολογικὰς διαιρέσεις τῆς Ἀνατολῆς καὶ ἐπήγεγε σύγχυσιν, ἐξ ἧς οἱ Βούλγαροι ἤλπιζον ὅτι ὠφελούμενοι θ' ἀνεδείκνουν ταχέως τὴν Θράκην καὶ τὴν Μακεδονίαν βουλγαρικὰς. Ἀλλὰ ταχέως ἐκεῖνος τὸ μέγα αὐτοῦ συναίσθημος λάθος ἀνέστειλε τὴν τοῦ δαυθρίου φερμάνιον ἐκτέλεσιν· τοῦτον δὲ διαδέξμενος ὁ πολλῶν τῇ Τουρκίᾳ κακῶν αἴτιος γενόμενος Μαχμούτ Νεδῆμ πασσᾶς εἰς πάσας ἐνέδωκε τὰς τῶν Βουλγάρων αἰτήσεις, καὶ ὁ πανοραφισμὸς ἐώρταζεν ἐπὶ προφάσει εὐχαριστιῶν πρὸς τὸν Σουλ-

τάνων τὴν πραγματικὴν τῶν ἐλπίδων αὐτοῦ, ἐλπίδων βασιμωτάτων, καθ' ὅσον οἱ Βούλγαροι ἀποδεικνύοντες διὰ τὴν δαφιλῶς παρεχομένην αὐτοῖς προστασίας ὑπὸ τῶν τοπικῶν ἀρχῶν καὶ διὰ τοῦ χρυσοῦ τῶν κοιμημάτων ἰδανικὴν τινα πλεονοφηρίαν ἐν ἐπαρχίᾳ τινὶ τῆς Θράκης ἢ τῆς Μακεδονίας. ταύτην μὲν βίβη οὐκ εἰς μακρὰν θὰ ἐξεβουλάριζον, ταχέως δὲ τὰς ἀξιώσεις αὐτῶν θὰ ἐπεξέτεινον καὶ ἐπὶ ἐπαρχίῶν ἡμῶν καὶ ἐγκλεισμένων μεταξὺ τῶν ἐν ταῖς χώραις ταύταις καὶ ἐν τῇ κυρίως Βουλγαρίᾳ βουλγαρικῶν ἐπαρχίῶν.

Ἄλλ' εἰς τὸ στρατηγικὸν τοῦτο σχέδιον οὐδ' ἐνέδωκεν, οὐδ' ἦτο δυνατόν νὰ ἐνδῶση ἡ Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καθὼς πᾶν ἄλλο ἢ ἐκκλησιαστικὸν, τεῖνον δὲ μόνον εἰς πολιτικούς σκοπούς. Ἀπέναντι τῆς ἐσχάτης ταύτης πρὸς τοὺς ἐκκλησιαστικούς νόμους ὕβρεως, τῆς συστάσεως Ἐκκλησίας διὰ φερμανίου τουρκικῆς ἀρχῆς, ἡ Ἐκκλησία Κωνσταντινουπόλεως συνεκάλεσε τὸ μέγα κριτήριον τῆς χριστιανικῆς ἀληθείας, οἰκουμένην Σύνοδον, ὅπως ἀποφανθῆ. Ταύτης δὲ ματαιωθείσης διὰ τὴν ἀντίστασιν τῆς τουρκικῆς ἀρχῆς καὶ τὴν ἀρνήσιν τῆς ῥωσικῆς Συνόδου, γενικὴν τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολῆς συνεκάλεσε Σύνοδον, ἣτις ἐξέδωκε τὸ σχίσμα κατὰ τῶν παρὰ τὸ δόγμα τοῦ Εὐαγγελίου ζητούντων τὴν διαίρεσιν τῆς Ἐκκλησίας κατὰ φυλάς.

Ἐξεμάνθησαν τότε οἱ τῶν Βουλγάρων δημαγωγοὶ κατὰ τοῦ σχίσματος, οὐχ ὅτι περὶ χριστιανισμοῦ ἐφρόντιζον, οὐδ' τὰ δόγματα καὶ τοὺς κανόνες τοσοῦτο τρανῶς κατεπάτησαν, ἀλλ' ὅτι ἔβλεπον καταστρεφόμενον τὸ τοσοῦτο τεχνῆεν στρατηγικὸν αὐτῶν σχέδιον τοῦ δόλου ἐκβουλαγίσει τὴν Θράκην καὶ Μακεδονίαν. Τὸ σχίσμα ἦν ὁ φραγμὸς, ὅστις ἀντετάσσετο τοῖς Βουλγαροῖς πρὸς ἀνάδειξιν πλαστῆς πλεονοφηρίας, ἡ βίασις, ἐφ' ἣς τοῦ λοιποῦ ἐστηρίζετο ἡ ἀληθὴς καὶ βεβαία διακρίσις μεταξὺ τοῦ βουλγαρικοῦ πληθυσμοῦ, ἅπαντος τὸ σχίσμα ἀσπασαμένου, καὶ τοῦ ἐλληνικοῦ. Μυρία ὅσα ὡς ἐκ τούτου ἐμχανεῦθησαν πρὸς καταστροφὴν τοῦ φραγμοῦ τούτου καὶ ἐπὶ ἀδικίᾳ τὴν Ἐκκλησίαν ἐγκαλοῦντες, κατώρθωσαν, φαίνεται, ἐν μέρει νὰ καταπέσωσι καὶ τὴν ἡμέτερον Ῥωσσίαν, ἣτις θελήσασα νὰ φανῆ ἐπίσης πρὸς πάντας δικαία, κινδυνεύει νῦν ἕνεκα τῆς μονομεροῦς ἀκροάσεως καὶ προσοχῆς εἰς τὰς αἰτιάσεις τῶν Βουλγάρων καὶ τῶν ὑποστηρίζοντων αὐτοὺς πανσλαβιστικῶν κοιμημάτων νὰ φανῆ ἀδικος πρὸς ἔθνος μεθ' οὗ πρῶτον συνεδέθη ἐν Ἀνατολῇ δι' ἀμοιβαίων εὐεργεσιῶν καὶ διὰ κοινοῦ αἵματος ἐν τοῖς πεδίοις τῶν μαχῶν. Ἀσπαστὸν θὰ ἦτο τοῖς Βουλγαροῖς τὸ σχίσμα, ἐὰν πραγματικὴν εἶχον πλεονοφηρίαν ἐν Θράκῃ καὶ ἐν Μακεδονίᾳ.

Ἄλλὰ τούναντίον νῦν ἀπεδεικνύετο, καθόσον αἱ ἐν Θράκῃ καὶ Μακεδονίᾳ ἐκκλησιαστικαὶ ἐπαρχίαι οὐδαμῶς ἀπεσπάσθησαν ἐξ ὀλοκλήρου τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλ' αἱ μὲν πλεῖστα ἐν ὅλῳ πιστὰ εἰς αὐτὴν διετέλεσαν, ἐν δὲ τισὶ μόνον ἀπεσπάσθησαν πλείονες ἢ ἥττονες βουλγαρικαὶ κῶμαι καὶ χωρία. Οὕτως ἐν Θράκῃ αἱ ἐπαρχίαι Ἡρακλείας, Βιζύης, Μυριοφύτου, Γάνου καὶ Χώρας, Αἴνου, Διδυμοτείχου, Καλλιπόλεως οὐδ' ἐπὶ μικρὸν ἐκ τοῦ σχίσματος συνεταράχθησαν· ἐκ τῶν ἐπαρχίῶν Μακρονείας καὶ Ἀδριανουπόλεως ἀπεσπάσθησαν πολλῶν ἑλαττων τοῦ ἡμίσεος, ἐν μόναις δὲ ταῖς ἐπαρχίαις Σωζουπόλεως, Ἀγχιάλου, Μεσημβρίας καὶ Φιλιππουπόλεως ἀπεσπάσθησαν περίπου τὰ δύο τρίτα. Ἐν δὲ τῇ Μακεδονίᾳ ἡ Θεσσαλονίκη καὶ αἱ πλείους τῶν ἐπισκοπῶν αὐτῆς, ἡ Κασσάνδρεια, ἡ Βεβρόικα, αἱ Σέρβραι, τὰ Βοδενά, τὸ Σισάνιον, ἡ Καστορία, περιέχουσαι περὶ τὰς 400,000 χριστιανῶν κατοίκων, οὐδαμῶς συνεταράχθησαν, πασῶν δὲ τῶν λοιπῶν ἐπαρχίῶν, ἐξαιρουμένων μόνον τῆς Βελισσοῦ καὶ τῶν Σκοπίων, τὸ πλεῖστον μέρος ἔμεινε πιστὸν τῇ Ἐκκλησίᾳ, καθὼς μὴ βουλγαρικόν.

Ἡ ἀποτυχία αὐτῆ τῶν Βουλγάρων εἰς τὴν ὑπὸ ἐκκλησιαστικὸν πρόσχημα κατάρτησιν τῆς Θράκης καὶ τῆς Μακεδονίας προήγαγε τοὺς τῶν Βουλγάρων ἡγέτας καὶ τὰ ὑποστηρίζοντα αὐτοὺς κοιμητὰ νὰ προσέλωνται τὴν διὰ τῆς ἀνταρσίας ὁδόν. Αὐτοὶ ἐκείνοι οἱ τῶς τὸν σουλτάνον γεραίροντες ὡς ἐλευθερωτὴν τῶν Βουλγάρων, ἐξανέστησαν ἤδη κατ' αὐτοῦ οὐχὶ πρὸς βορρᾶν ἀλλὰ πρὸς νότον τοῦ Αἴμου, πρὸς νομιμοποίησιν τῆς κατακτήσεως, ὁδηγίας δὲ εἶχον τὸ διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου καταστρέψαι τὸν ἐλληνικὸν καὶ τουρκικὸν πληθυσμὸν, ὡς ἀπεδείχθη ἐκ τῶν ἐγγράφων τῶν κοιμητῶν, ἅπαν καταστρέθησαν παρ' αὐτοῖς. Ἄλλ' αὐτὴ αὐτὴ ἡ ἐπαναστάσις τῶν Βουλγάρων καταδεικνύει τὸ κενὸν καὶ μάταιον τῶν ἐπὶ τῆς Θράκης καὶ Μακεδονίας ἀξιώσεων αὐτῶν· ἐξαιρουμένου μέρους τοῦ κατὰ τὸν Τατάρ παζαρτζικ, οὐδαμῶς ἀλλαχοῦ τῶν δύο τούτων χωρῶν οὐδ' ἔγχετο ἐφ' ἀνὰ ἐπαναστάσεως, μείζων δ' ἀπόδειξις δὲν ἦδύνατο νὰ ὑπάρξῃ τοῦ ὅτι ἐλληνικώταται ἦσαν καὶ οὐχὶ βουλγαρικαὶ αἱ μεγαλοπόλεις Θράκης Ἀδριανούπολις καὶ Φιλιππούπολις καὶ τούτου ἕνεκα ἡ πυρπόλησις αὐτῶν ἐπεβάλλετο ὑπὸ τῶν κοιμητῶν. Ἐν τούτοις ἐπῆλθον αἱ ἐξ ἀντεκδικήσεως μὲν, ἀλλὰ θηριώδεις καὶ ἀσύγγνωστοι τοῦ Βατὰκ σφαγαῖ· ἡ δ' Εὐρώπη, προεξαρχούσης τῆς Ῥωσσίας, λόγῳ φιλανθρωπίας, ἐνόμισεν ὅτι ἡδύνατο νὰ παραβλέψῃ ἐν μέρει ἔθνικα καὶ ἱστορικά δίκαια τῶν ἄλλων, τοσοῦτ' ἄλλο ὅσον ὡς ἐκ τῶν συγκεκριμένων περὶ τῆς ἐθνολογίας τῆς Ἀνατολῆς

πληροφοριῶν ἠθέλησε νὰ βασισθῇ εἰς τὸν χάρτην τοῦ κ. Κῆπερ.

Ἀτυχῶς καὶ ὁ χάρτης οὗτος καὶ αἱ πλεῖστα τῶν περὶ ἐθνολογίας τῆς Ἀνατολῆς γνωστῶν ἐν Εὐρώπῃ πληροφοριῶν ἐκ σλαβικῶν προέρχονται πηγῶν, ἡ δὲ ἀγνοία τοῦ τόπου, τῆς γλώσσης, τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων παρατύρει πολλάκις εἰς πλάνην καὶ τοὺς εἰλικρινεστάτους καὶ φιλαληθεστάτους πράκτορας τῶν εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων. Οὕτως οὐδαμῶς ἐδίσταξε πρὸς τὸν κ. Stuart, λογικώτατα ἐξελεγχθεὶς ὑπὸ τοῦ κ. Albert Dumont, ἀνακηρύξαι σλαβικὰ τὰ ἐλληνικώτατα τὴν τε καταγωγὴν καὶ τὴν γλώσσαν καὶ τὰ ἦθη καὶ τὰ ἔθιμα χωρὶα τοῦ ἐν Ἠπειρῷ Ζαγορίου, ἐκ τοῦ σλαβικοῦ τοῦ ὀνόματος τῆς χώρας παρασυρόμενος. Ἄλλ' ὅμως ἀκριβέστερός τις παρατηρητὴς καὶ ἀμεροληπτότερος ἠδύνατο νὰ παρατηρήσῃ ὅτι πολλαχοῦ τῆς Θράκης καὶ Μακεδονίας οἱ βουλγαρογλωσσοὶ γνήσιοι εἰσιν Ἕλληνας, οὐδὲν κοινὸν μετὰ τῶν πέραν τοῦ Αἴμου Βουλγάρων ἔχοντες, ὅτι πολλαχοῦ οἱ βουλγαρογλωσσοὶ οὗτοι, καίπερ μυριοτρόπως βηδουροῦμενοι ὑπὸ τῶν ἀποστόλων τοῦ βουλγαρισμοῦ, ἀλλ' ἴσχυρον ἔχοντες τὸ συναίσθημα τῆς ἐλληνικῆς αὐτῶν καταγωγῆς, συντηροῦσιν ἀξίολογα ἐλληνικὰ σχολεῖα, εἰς ἃ οἱ παῖδες καθ' ἑκάτοντάδας φοιτῶσι. Τρανωτάτη ἀπόδειξις τούτου εἶναι ὅτι ἐκ τῶν πεντακισχιλίων βουλγαρογλωσσῶν μὲν ἀλλ' ἐλληνικώτατων κατοίκων τῶν Βοδενῶν τετρακόσιοι μόνον εἰσὶ Βούλγαροι, οἱ δὲ λοιποὶ συντηροῦσιν ἰδίᾳ δαπάνῃ ἀξιολογώτατα ἐλληνικὰ σχολεῖα, εἰς ἃ φοιτῶσιν ὑπὲρ τοὺς 400 παῖδες, πρὸς δὲ καὶ Σύλλογον ὑπὲρ τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων.

Πρὶν ἢ προβῶμεν εἰς στατιστικὴν ἔκθεσιν τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Θράκης καὶ τῆς Μακεδονίας, ἀνάγκη νὰ παρατηρήσωμεν ὀλίγα τινὰ πολλὴν ἔχοντα τὴν σπουδαιότητα διὰ τὴν ὁρθὴν τοῦ πληθυσμοῦ τῶν χωρῶν τούτων ἐκτίμησιν. Καὶ πρῶτον ὅτι μὲν ἐλληνικὸς πληθυσμὸς εὐρίσκεται συμπεπυκνωμένος ἐν ταῖς πόλεσι καὶ ἐν ταῖς κώμαις, ἔνθα κατοικοῦσιν εὐποροὶ γαιοκτήμονες, ἀπερ' αὐτοὺς ἐκτάσεις γαιῶν ἐν τοῖς πέριξ κεκτημένοι· ὁ δὲ βουλγαρικὸς πληθυσμὸς, ἐξαιρουμένων τῶν βορειοτατίων τῆς Θράκης καὶ τῆς Μακεδονίας ἐστὶ διεσπαρμένος εἰς χωρία ἐκ 10 ἢ 20 οἰκῶν ἕκαστον συγκεῖμενα καὶ εὐρισκόμενα ἐντός ἐπαύλεων, ὧν ἡ ἰδιοκτησία ἀνήκει εἰς τοὺς εὐπόρους τῶν πόλεων κατοίκους Τούρκους καὶ Ἕλληνας. Οὕτω ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Σερρών ἐκ 36 βουλγαρικῶν χωρίων καὶ 18 μικτῶν, 16 μόνον εἰσὶν ἰδιοκτητῆς τῶν κατοίκων, ἐκ δὲ τῶν λοιπῶν 12 εἰσὶν ἰδιοκτητῆς τουρκικῆς, 8 ἰδιοκτητῆς ἐλληνικῆς καὶ 18 μικτῆς Ἕλλήνων καὶ Τούρκων. Οἱ ἰδιοκτητῆς δ' οὗτοι δύνανται, ὅσάκις βούλονται,

ν' ἀντικαταστήσωσι τοὺς ἐργάτας αὐτῶν δι' ἄλλων. Ἐκ τούτων δῆλον γίνεται πρῶτον, ὅτι οἱ πλεῖστοι τῶν ἐν Θράκῃ καὶ Μακεδονίᾳ Βουλγάρων δὲν ἀπαρτίζουσι μόνιμον ἀλλὰ κινήτων πληθυσμὸν, μεταβαίνοντα ἀπὸ τόπου εἰς τόπον κατὰ τὰς ἀνάγκας ἑαυτοῦ καὶ τῶν γαιοκτημόνων· δεύτερον, ὅτι πολὺ σφάλλονται οἱ βασιζόμενοι ἐπὶ τῶν ἐθνολογικῶν χρωμάτων πρὸς ἐκτίμησιν τοῦ πραγματικοῦ πληθυσμοῦ τῶν χωρῶν τούτων. Ἐν μόνον παράδειγμα ἄρει' πρὸς ἀπόδειξιν τούτου. Ἡ ἐπαρχία Θεσσαλονίκης ἐν Μακεδονίᾳ περιέχει ἐν ὅλῳ πληθυσμὸν 475,000 ψυχῶν ἐξ ὧν ἐν πέντε μόνον πόλεσιν, ἐν Θεσσαλονίκῃ, Βεβρόικῃ, Ναούσῃ, Βοδενῶν καὶ Γένιτζε κατοικοῦσιν 150,000 ψυχῶν, οἱ δὲ λοιποὶ εἰσι συνωκισμένοι ἐν 500 χωρίοις καὶ 275 ἐπαύλεσι, κατεχούταις ἑκτασιν, τῆς τὸ μῆκος ἐστὶν 140 χιλια μέτρων, τὸ δὲ πλάτος ὑπὲρ τὰ 100. Ἐντεῦθεν ὁ ἐλληνικὸς πληθυσμὸς παρίσταται ἐν τοῖς χάρταις διὰ μικρῶν σημείων, ὁ δὲ βουλγαρικὸς διὰ χρώματος ἐπεκτεινομένου ἐπὶ περιφέρειαν δεκάκωρον 20 μόλις περιέχουσαν χωρία καὶ περὶ τὰς 1000 ψυχὰς καὶ ἣτις καθ' ὀλοκλήριον σχεδὸν ἐστὶν ἰδιοκτησία Ἑλλήνων ἢ Τούρκων· διὰ δὲ τοῦ στρατηγήματος τούτου πείθεται ἡ Εὐρώπη ὅτι ἡ χώρα εἶναι βουλγαρικῆ.

Μετὰ τὰ ὀλίγα ταῦτα οἱ Σύλλογοι Κωνσταντινουπόλεως τολμῶσι νὰ συστήσωσιν εἰς τὴν ἐπισταμένην μελέτην τῆς Εὐρώπης τὴν ἐπισυναπτομένην στατιστικὴν τῆς Θράκης καὶ Μακεδονίας, βασιζομένην οὐχὶ ἐπὶ ἀθαιρέτου ἐκτιμήσεως, ἀλλ' ἐπὶ ἐπιστήμων πηγῶν καὶ ἐπὶ πληροφοριῶν ἐπὶ τόπου συνειλεγμένων.

Ἐκ τῶν ἐπισυναπτομένων πινάκων περὶ τοῦ πληθυσμοῦ ἐν ταῖς δυσὶν ἐκείναις ἐλληνικαῖς ἐπαρχίαις, ἱκανῶς φρονοῦμεν, ἀποδεικνύεται ὅτι μεθ' ὅλας ὅσας τὸ ἐλληνικὸν ἔθνος ὑπέστη ἐν αὐταῖς θυσίας καὶ καταστροφὰς χάριν τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἀναπτύξεως τῶν χριστιανικῶν τῆς Ἀνατολῆς φύλων, οὐχ ἦττον ὅμως ἔχει καὶ πάλιν πληθυσμὸν ἀνώτερον τοῦ βουλγαρικοῦ, πληθυσμὸν εὐπορον, ἀστυκὸν καὶ μόνιμον, ἐνῶ ὁ τῶν Βουλγάρων ἐπηλύς ἐστὶ καὶ κινήτος, οὐδὲ κατώρθωτε, καίπερ ὑπὸ ἀπλέτου χρυσοῦ τῶν πανσλαβιστικῶν κοιμητῶν ὑποστηρίζομενος, νὰ συστήσῃ κέντρα πληθυσμοῦ, ὅσα τὰ ἀνέκαθεν ὑπὸ Ἑλλήνων οἰκούμενα καὶ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Ἀνατολῆς ἔνδοξον διαδραματίσαντα πρόσωπον. Καίτοι οὐδεμίαν ἢ ἱστορία ἐκτὸς τῆς τοῦ Βατὰκ ἀναφέρει πανωλεθρίαν τῶν Βουλγάρων, τὸ λάθε βιώσας φεῖ προελομένων τῶν κινδύνων τοῦ ὑπὲρ ἐλευθερίας καὶ ὑπὲρ τοῦ ἀνθρωπισμοῦ ἀγῶνος, καίτοι ὑπὸ ἀφανῶν κοιμητῶν γὰρ ἠγοράζοντο καὶ οἰκίαι φθοροῦντο πρὸς χρῆσιν τῶν Βουλγάρων ἐν ταῖς ἐλληνικώταταις τῶν πόλεων, δὲν κα-

τωρβώθη ὁμως ἄχρι τοῦδε ἡ ἀντικαταστήσῃ τὴν ἑλληνικὴν πλειονοψηφίαν βουλγαρικὴ ἐν ταῖς πατρίσιν τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ Ἀλεξάνδρου καὶ ἐν τῇ ἐστίᾳ τοῦ μεσαιωνικοῦ καὶ νεωτέρου πολιτισμοῦ.

Ἄλλ' ἐκτός τῆς πλειονοψηφίας, ἥτις ἀναμφισβητήτως ἀνήκει τοῖς Ἑλλήσι, μὴ δὲν συνηγοροῦσιν ὑπὲρ αὐτῶν καὶ πᾶσαι αἱ ἀρχαί, καθ' ἃς τὰ νεώτερα ἔθνη ἐσχηματίσθησαν, τὴν ἐθνικὴν αὐτῶν ἐνότητα ἐπιζητήσαντα; Ἐν ταῖς δυσὶ ταύταις χώραις ταῖς ὑπὸ τῶν Βουλγάρων διεκδικουμέναις, οὐδαμῶς ὁ λαὸς οὗτος δύναται ἐπιδειξάσθαι ἴδιον ἐκπαιδευτικὸν κατὰσταμα, εἰ μὴ που τοιοῦτον ὑπάρχει ἀναλώμασι τῶν πανσλαβιστικῶν κομιτάτων διατηρούμενον· ἀλλὰ καὶ τοῦτο οὐχὶ τὸν ἀνθρωπισμὸν, οὐχὶ τὴν τῶν ἐθνῶν ἀδελφότητα διὰ τῆς ἐπιστήμης ἐπιδοῦμαι, ἀλλὰ φθόνον μόνον καὶ μῖσος ἀσπονδόν κατὰ τῶν συνοίκων ἐθνῶν ἐμπνέον τῷ ἀμαθεῖ τούτῳ καὶ ἀπλοϊκῷ λαῷ καὶ πεῖθον αὐτὸν ὅτι ἡ μόνη πρόδοδος αὐτοῦ ἔγκειται ἐν τῇ συλῆσει καὶ καταστροφῇ τῶν ἀλλοτρίων. Πλεῖστοι οὖν εἶνεκα τούτων ἐκκλησίαι ἑλληνικαὶ καὶ σχολεῖα, τὰ μὲν βυζαντινῶς ὑπὸ τοῦ βουλγαρικοῦ λαοῦ καταστράφησαν, τὰ δὲ ἱεροσύλους διηρπάγησαν, δι' ἃ τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος δικαιούται ν' ἀπαιτήσῃ παρὰ τῆς πεπολιτισμένης Εὐρώπης τὴν δικαίαν ἀποζημίωσιν. Τί δὲ τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, τὸ μειονοψηφῶν κατὰ τοὺς Βουλγάρους, ἐν ταῖς χώραις ταύταις νὰ ἐπιδειξῆ δύναται; Δὲν ὑπάρχει χωρίον ἐν Θράκῃ καὶ ἐν Μακεδονίᾳ ἀνώτερον τῶν 500 ψυχῶν πληθυσμῶν ἀριθμοῦν, ἐν ᾧ νὰ μὴ διατηρῆται ἐν τούτῳ ἀριστον σχολεῖον τῆς πρώτης παιδείσεως, ἐν δὲ τοῖς μείζονσι κέντροις τοῦ πληθυσμοῦ ἐστὶν ἰδεῖν καὶ δύο ἢ τρία τοιαῦτα, καὶ γυμνάσια καὶ παρθεναγωγεῖα καὶ νηπιαγωγεῖα οὐδὲν ἄλλ' ἢ ἑλληνικοῦς χρήμασι συντηρούμενα, καὶ ἐπὶ πᾶσι τούτοις τὰ ἐκπαιδευτικὰ ἐκεῖνα σωματεῖα, τοὺς Συλλόγους, δι' ὧν τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος ἐφῆρμεν ἐν Τουρκίᾳ εἰς τὴν πρόδοον καὶ εἰς τὰ γράμματα τὴν μεγάλην ἀρχὴν τοῦ συνεταιρισμοῦ. Πεντήκοντα τοδᾶχιστον χιλιάδες παιδῶν Ἑλλήνων ἐν μόνῃ τῇ Θράκῃ καὶ τῇ Μακεδονίᾳ φοιτῶσιν εἰς τὰ σχολεῖα, καὶ περὶ τοὺς 50 σύλλογοι μοχθοῦσιν ἀόκνως πρὸς προαγωγὴν καὶ πολλαπλασιασὸν αὐτῶν. Ταῦτα δὲ πάντα αὐτομάτως ἐξ αὐτοῦ τοῦ λαοῦ ἀπορρέουσιν, οὔτε ὑποχρεωτικῆς παιδείσεως παρ' ἡμῶν ὑπαρχούσης, οὔτε κυβερνητικῆς ἀρωγῆς παρεχομένης, ἀλλὰ καὶ προσκομιμάτων ἐστὶν ὅτε παρεμβαλλομένων καὶ τῶν Ἑλλήνων ἠναγκασμένων οὐ μόνον ὑπὲρ τῶν γραμμάτων ἀγωνίζεσθαι, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰς παντοίας ἐπιθέσεις καὶ αὐτοδικαίας τῶν πολλαχῶς καὶ τῆς προστασίας τῶν ἐπιτοπίων ἀρχῶν ἀπολαυόντων Βουλγάρων ὑπεραμύνεσθαι.

Ἐπιτρέψατοσαν δ' ἡμῖν αἱ μεγάλαι καὶ σοφαὶ εὐρωπαϊκαὶ κυβερνήσεις, ὑπὲρ τῶν δικαίων οὐ μόνον τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους ἀλλὰ καὶ τοῦ καθόλου πολιτισμοῦ συνηγοροῦσι, παρατηρήσαι ὅτι σπουδαϊότατον τυγχάνει στοιχεῖον οὐ μόνον πρὸς ἐθνικὸν χαρακτηρισμὸν τῶν χωρῶν, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἐξασφάλισιν τῶν ἐλευθεριῶν καὶ τῶν δικαιωμάτων τῶν λαῶν, ἡ διάκρισις μεταξὺ τοῦ τῶν πόλεων πληθυσμοῦ καὶ τοῦ ἀγροτικοῦ. Δὲν ἀγροῦσιν αἱ μεγάλαι εὐρωπαϊκαὶ δυνάμεις, αἱ τοσοῦτον προσεκτικῶς μελετῶσαι τὴν πρόδοον τῶν φιλελευθέρων ἰδεῶν, ὅτι οἱ τῶν πόλεων πληθυσμοὶ τῶν ἀγροτικῶν ὑπείκνουν καὶ παρέπεσθαι ἠναγκάσθη, ἡ ἀντιδρασίαι τὴν πρόδοον κατενίκησε καὶ ἐπῆλθε τυραννία, παρακμὴ καὶ κατὰπτωσις. Δὲν ἀγροῦσιν οἱ οἱ τὰς ἐλευθερίας τῶν λαῶν δημεύσαντες δεσπότης πρῶτιστά καὶ μέγιστα τὴν φωνὴν καὶ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ τῶν πόλεων πληθυσμοῦ κατέπεισαν, ὑποβαλόντες αὐτὸν τῷ ἀμαθεῖ καὶ εὐκόλως παραπειθόμενῳ ἀγροτικῷ λαῷ. Εἰ δὲ ταῦτα ἀληθεύουσιν ἐν χώραις, ὅπου ὁ πληθυσμὸς ἐν ἐθνικῶν ἀπαρτίξει σύνολον, ὡς ἡ ἱστορία τῶν νεωτέρων ἐθνῶν ἀποδεικνύει, τί ἀδικώτερον, τί φονικώτερον, τολμῶμεν εἰπεῖν, διὰ τὸν πολιτισμὸν ἢ τὸ καθυποτάξαι ἐν χώρῃ, ἐν ᾗ ὁ πληθυσμὸς ἐστὶν ἐπίμικτος, ἐν ᾗ τὸν ἀγροτικὸν πληθυσμὸν ἀποτελεῖ τὸ πλεῖστον ἔθνος οὐ μόνον καθυστεροῦν εἰς τὸν πολιτισμὸν, ἀλλὰ καὶ τρανὰ παρασχῶν δείγματα τῆς μισαλλοδοξίας, τοῦ φθόνου καὶ τοῦ ἀδυσωπήτου αὐτοῦ κατὰ τῶν ἄλλων ἐθνῶν μίσους, τὸ καθυποτάξαι, λέγομεν, εἰς τὸν ἀγροτικὸν τοῦτον πληθυσμὸν τὸν τῶν πόλεων; Ἀνεξαρτήτως πάσης ἐθνικῆς θεωρίας, δὲν θὰ ἦτο ἀνάξιον τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ τὸ καταστρέψαι τὰ μόνον ἐκπολιτευτικὰ κέντρα τῶν χωρῶν τούτων χάριν ἐπιηλύθων τινῶν ἀγροτῶν καὶ ἀποκτεῖναι ἐν αὐταῖς τὴν μόλις γεννηθεῖσαν πρόδοον; Δὲν ἀντίκειται τοῦτο πρὸς τὰ δίκαια τῆς φιλανθρωπίας καὶ τοῦ χριστιανισμοῦ, ἅπερ ἐπεκαλέσατο δικαίως ἡ ὀρθόδοξος Ῥωσσία καὶ ἐφ' οἷς ἠγέρθη ὁ τελευταῖος μυριόνεκρος πόλεμος; Δὲν θὰ ἦτο τοῦτο ἡ μέγιστη καὶ δεινοτάτη βλάβη τῆς κακοδικίας, πρὸς καταστροφὴν τῆς ὁποίας τοσοῦτοι ἐξέβυσαν ποταμοὶ αἱμάτων, τοσαῦτα δ' ἔπαθον οἱ χριστιανικοὶ τῆς Ἀνατολῆς λαοί;

Καὶ ὑπὸ ἄλλην δ' ἐποψὴν οὐχ ἦττον σπουδαίαν, ἀποδεικνυομένου ὅτι τῆς ἐγγείου ἰδιοκτησίας κάτοχοί εἰσιν ἐν ταῖς χώραις ταύταις Τοῦρκοι καὶ Ἕλληνες, οἱ δὲ Βούλγαροι ἐργάται ἀπλοῖ τῶν γαιῶν τῶν συνοίκων αὐτοῖς, ἡ πεπολιτισμένη Εὐρώπη, ἡ τοσαύτας προσπάθειάς καταβαλοῦσα ὅπως συντρίψῃ τὸ φοβερὸν τέρας τοῦ σοσιαλισμοῦ καὶ τῆς κοινοκτημοσύνης, ὅπερ ἀπειλεῖ νὰ καταστρέψῃ τὰς

βάσεις, ἐφ' ὧν ἐδράζονται αἱ νεώτεροι κοινωναί, δὲν θὰ ὑπεστήριξε τὸναντίον ἐν Ἀνατολῇ τὸ τέρας τοῦτο, παραβίδουσα εἰς τὴν διάκρισιν ἐργατικῆς τάξεως, ἀκτήμονος, ἀμαθοῦς καὶ φονεραῆς τὴν εὐπορον, γαιοκτημόνα καὶ προηγμένην τάξιν, καὶ λαίαν ἀρπαγῆς, λεηλασίας καὶ καταστροφῆς καθιστώσα πᾶν δημόσιον ἢ ἰδιωτικὸν κτίριον; Τὸ παράδειγμα τοῦτο, ἡ καθιέρωσις αὐτῆς τῆς ἀρχῆς τῆς κοινοκτημοσύνης ἐν Ἀνατολῇ, δὲν εἶναι ἄρα γὰρ ἐπιφοβὸς διὰ πᾶσαν τὴν Εὐρώπην, ἣν ἀπὸ τοσούτου χρόνου προσπαθεῖ νὰ ὑποκτάψῃ ὁ διεθνὴς σοσιαλισμὸς;

Οὐχ ἦττον ἐπιφοβὸν προηγούμενον διὰ τὴν ἐνότητα τῶν εὐρωπαϊκῶν ἐθνῶν καὶ τὴν ἀκεραιότητα τῶν εὐρωπαϊκῶν χωρῶν ἦθελον εἶσθαι ἡ ἐγκαίνισις τῆς παραδόξου ταύτης ἀρχῆς, καθ' ἣν οὐχὶ πλέον ἢ διὰ τῶν ὄπλων κατὰκτησις, οὐχὶ ἢ ἐν τινὶ χώρῃ παντελῆς ἀντικατάστασις ἐκλείψαντος λαοῦ ὑπ' ἄλλου, ἀλλ' ὁ ἀπλοῦς ἐποικισμὸς καὶ ἡ νομαδικὴ ἐγκατάστασις ἐργατικῶν τινῶν τάξεων, ἀρκοῦσι πρὸς καταστροφὴν τῆς ἐνότητος ἐνὸς ἔθνους καὶ τῆς ἀκεραιότητος μιᾶς χώρας. Ὅταν ἡ θεωρία τῶν γεωγραφικῶν ὁρίων συνδυάζηται μετὰ τῶν δικαίων τοῦ ἐπικρατοῦντος ἐν τινὶ χώρῃ ὑπὸ τὴν ἐποψὴν τοῦ πληθυσμοῦ καὶ ὑπὸ πᾶσας τὰς ἄλλας ἐπιφοβίας ἔθνους οὐδεμία ἀρχὴ τοῦ ἀναγνωριζομένου ὑπὸ τῆς νεωτέρας Εὐρώπης δικαίου ἐπιτρέπει τὴν καταστροφὴν τῆς ἐθνικῆς ἐνότητος καὶ ἀκεραιότητος ἐν τῇ χώρῃ ταύτῃ καὶ τὸ ἀποσπᾶν ἐξ αὐτῆς λόγῳ ἐθνικῆς πλειονοψηφίας μέρη ἀναπόσπαστα ἀπὸ τοῦ γεωγραφικοῦ αὐτῶν συνόλου. Ἐάν ποτε ἦθελον ἀναγνωρισθῆ τοιαύτη ἀρχὴ, θὰ ἐδικαιοῦντο οἱ Σῆναι ἀπαιτοῦντες τὴν Καλιφορνίαν, ἢ ἡ Βελγικὴ τοὺς Φλανμανδοὺς τῆς Γαλλίας, ἴσως δὲ καὶ τινες τῶν μεγάλων πόλεων τῆς Εὐρώπης ἦθελον ἀπαιτηθῆ λόγῳ ἐθνικῆς πλειονοψηφίας ὑπὸ ἄλλων ἐθνῶν Ἐν αὐτῇ τῇ Ἀνατολῇ, ὅπου λόγῳ τῆς ἐθνικῆς πλειονότητος δημεύονται εἰς τὴν νέαν Βουλγαρίαν αἱ πλεῖστοι χῶραι τῆς ἐντέθεν τοῦ Αἴμου χερσονήσου, ἐὰν πλήρη ἢ ἀρχὴ αὐτῆ ἐλάβανεν ἐφαρμογὴν, πᾶσα ἡ δυτικὴ παραλία τοῦ Εὐξείνου ὄψελε νὰ χαρακτηρισθῆ ἑλληνικὴ, ἑλληνικαὶ αἱ παραδουναβίαι τῆς Ῥουμανίας πόλεις, τουρκικὴ ἢ Δόβρουτσα ἢ μέλλον ταρταρικὴ καὶ κίρκασιακὴ κατὰ πολὺ ἰσχυρότερον λόγον ἢ καθ' ὃν χαρακτηρίζονται βουλγαρικαὶ χῶραι καὶ πόλεις, ἐν πολλαῖς τῶν ἁποίων οὐδὲ εἰς Βούλαρος ἀπαντᾷ. Ἐν τούτοις αἱ χῶραι ἐκεῖνα θεωροῦνται ὡς ἀναπόσπαστα μέρη τοῦ γεωγραφικοῦ καὶ ἐθνολογικοῦ συνόλου εἰς ὃ ἀνήκουσι μόνον δ' ἐν τῇ νοτίῳ Ἀνατολῇ ἐφαρμοζέται ἀρχὴ καταπατοῦσα τὰ δίκαια καὶ καταστρέφουσα τὴν ἐθνικὴν ἐνότητα τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους. Ἐν τῇ

νοτίῳ ταύτῃ Ἀνατολῇ ἥτις φυσικὰ ἔχει ὅρια τὰς μεγάλας σειρὰς τῶν ὄρεων, ἡ ἑλληνικὴ ἐθνότης ἐκτείνεται συνεχῶς ἀπὸ τοῦ Ἀδρίου μέχρι τοῦ Εὐξείνου, μόλις διακοπτομένη ἐνιαχοῦ ὑπὸ ἄλλων ἐθνοτήτων διεσπαρμένων εἰς διάφορα μέρη, πᾶσα δ' ἀκρωτηρίασις τῆς χώρας ταύτης καταστρέφει τὴν ἐνότητα τῆς φυλῆς ταύτης. Ἀπὸ τοῦ Ταινάρου μέχρι τοῦ Βοσπόρου ὁ ἑλληνικὸς πληθυσμὸς ὑπερβαίνει τὰ 4,000,000 ψυχῶν, ἀρκεῖ δ' ἐλαχίστη μειονοψηφία ἐν τισὶ χώραις πρὸς νότον τοῦ Αἴμου νὰ καταστρέψῃ τὰ γεωγραφικὰ, τὰ ἱστορικὰ, τὰ ἐθνολογικὰ δίκαια τοῦ συνεχοῦς τούτου πληθυσμοῦ; Ἀρκοῦσι 400,000 καθαροὶ Βούλγαροι ἐπικαλούμενοι πρὸς ἐπικουρίαν αὐτῶν 400,000 Ἑλλήνων ἀπομαθόντων τὴν πάτριον γλῶσσαν ἐκ καιρικῶν περιστάσεων, ἀλλὰ πιστῶν εἰς τὴν ἐθνότητα αὐτῶν, ὅπως καταστραφῆ ἢ ὑπαρξῆς λαοῦ ἱστορικοῦ, ὃν ἐσεβάσθησαν τριάκοντα αἰῶνες; Ναί, δὲν διατάζομεν νὰ εἴπωμεν ὅτι ἀδύνατος ἀποβαίνει ἡ ὑπαρξίς τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, διακοπτομένης τῆς ἐθνολογικῆς αὐτοῦ συνεχείας καὶ διαιρουμένου εἰς μικρὰ ἀποσπάσματα ἀδυνατοῦντα νὰ ἀντιτάξωσι τὴν ἐλαχίστην ἀντίστασιν εἰς τὴν ἐπιδρομικὴν βίαν. Πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ ἑλληνικὴ Θεσσαλία, ἑλληνικὴ Ἡπειρος, ἑλληνικὸν βασίλειον, ἑλληνικὴ Ἀδριανούπολις, ἑλληνικὴ Κωνσταντινούπολις, ὁπόταν ἡ συμπαγὴς Βουλγαρία συμπίνῃ διὰ τῶν πολυχιμῶν αὐτῆς πλοκάμων τὰς ἀπεσπασμένας ταύτας λωρίδας, ὁπόταν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῶν δυτικῶν ἑλληνικῶν χωρῶν ἐπικαθῆται ὁ ὄγκος τῆς Βουλγαρίας διὰ τοῦ Γράμμου, διακόπτῃ καὶ αὐτὴν τὴν παραλίαν ζώνην πρὸς δυσμὰς τῆς Θεσσαλονίκης καὶ πρὸς ἀνατολὰς τῆς Χαλκιδικῆς, διακόπτῃ καὶ αὐτὴν τὴν ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως εἰς Ἀδριανούπολιν σιδηροδρομικὴν συγκοινωνίαν διὰ τῆς κατοχῆς τοῦ Λουλέ Βουρτζῆ; Οὐχὶ ἄρα μόνον περὶ δύο χωρῶν πρόκειται διὰ τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, ἀλλὰ περὶ αὐτῆς τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ, ἥτις ἀρδὴν καταστρέφεται διὰ τῆς καταπατήσεως τῶν ἱστορικῶν αὐτοῦ δικαίων καὶ τῆς καταστροφῆς τῶν φυσικῶν γεωγραφικῶν ὁρίων, ἅπερ χωρίζουσι τὰς σλαβικὰς χώρας ἀπὸ τῶν ἑλληνικῶν καὶ ἐξασφαλίζουσιν ἀμφοτέραις ἐλευθερίαν ὑπαρξίν καὶ ἐθνικὴν ἀνάπτυξιν.

Καθῆκον ἱερὸν καὶ ἀπαράγραπτον οὐχὶ πλέον ὑπὲρ τοῦ ἡμετέρου ἔθνους, ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ νομίζομεν ὅτι ἐπιτελούμεν φέροντες εἰς γνῶσιν τῶν εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων τὴν ἀληθῆ κατὰστασιν τῶν χωρῶν τούτων τῆς Ἀνατολῆς καὶ δεικνύοντες τὸ δεινὸν μέλλον, ὅπερ ἀναμένει αὐτὴν καὶ ἐξ αὐτῆς κινδυνεύει νὰ διαδοθῆ καὶ νὰ καταλάβῃ σύμπασαν τὴν Εὐρώπην ἐν περιπτώσει λύσεως τοιαύτης, ὡς προοιωνίζεται ἡ συνθήκη

τοῦ Ἁγίου Στεφάνου. Ἀρχοῦσι τῇ Ἀνατολῇ τὰ ἐρείπια, ἅπερ ἐπεσώρευσαν ἐν αὐτῇ εἰκοσιν αἰώνων ἐπιδρομαί, ἀρκεῖ ἡ φοβερά ἐρήμωσις καὶ καταστροφή, ἣτις ἐπῆλθεν ἐν τῇ χώρᾳ, ἐν ἣ πρώτον ἀνεθάλειν ὁ εὐρωπαϊκὸς πολιτισμὸς. Ἐν ὀνόματι τοῦ πολιτισμοῦ τούτου, ἐν ὀνόματι τοῦ δικαίου τῶν ἐθνῶν, ἐν ὀνόματι τῶν εὐρωπαϊκῶν συμφερόντων, ἐν ὀνόματι τῆς κοινωνίας ἐπικαλούμεθα τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν σύνεσιν τῶν μεγάλων εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων καὶ τῆς ὁμοδόξου Ῥωσσίας, ἣτις προήχθη, πιστεύομεν, εἰς τὴν διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Ἁγίου Στεφάνου λύσιν, μόνον διότι ἐνόμιζεν αὐτὴν σύμφωνον πρὸς τὰ δίκαια τῆς ἀνθρωπότητος. Οὐδαμῶς ἐλπίζομεν ὅτι, οἰαδὴποτε καὶ ἂν ἦ ἡ ἀπόφασις τῶν εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων περὶ τῆς λύσεως τοῦ ἀνατολικῆς ζητήματος, θέλουσιν ἀνεχθῆ τὴν καταστροφὴν τῶν πολυτιμοτάτων κατακτήσεων τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ, οὐδ' ὅτι θυσιάσουσι τὰ δίκαια ἔθνος, ὅπερ τριάκοντα ὄλους αἰῶνας ὑπεραθλήσαν τῆς χώρας ταύτης καὶ πρόσκοπον γενόμενον τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ, οὐδὲν ἄλλο διέπραξε σφάλμα, ἢ ὅτι ἐθυσίασε τὸν πληθυσμὸν αὐτοῦ εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῶν ἐθνῶν τῆς Ἀνατολῆς.

Ἄγνωστον βεβαίως οὐδὲ δυνάμεθα νὰ προεικασώμεν ποία ἔσται ἡ λύσις, ἣν ἡ Εὐρώπη ἀποφασίσαι περὶ τοῦ ἀνατολικῆς ζητήματος. Ἄλλ' ἡ λύσις αὕτη δὲν δύναται νὰ ᾖ ἡ πολιτικὴ ἢ κοινωνικὴ. Καὶ εἰ μὲν ἡ λύσις αὕτη ἔσται πολιτικὴ, ἂν πρόκηται νὰ λυθῆ ὁλοκληρῶς καὶ ριζικῶς τὸ ἀνατολικὸν ζήτημα, ἀπονεμομένων ἐκάστῳ ἀνατολικῶ λαῶ τῶν οἰκείων αὐτῶ, τὸ ἐλληνικὸν ἔθνος εὐτόλμως δύναται νὰ παρουσιάσῃ ἐνώπιον τοῦ εὐρωπαϊκοῦ Ἀρείου Πάγου τοὺς τίτλους αὐτοῦ, τίτλους ἱστορικοὺς, τίτλους στηριζομένους ἐπὶ τῶν τετρακοσίων αὐτοῦ ἀγώνων κατὰ τῆς τουρκικῆς κατακτήσεως, ἀγώνων, οἵτινες, ἐὰν κατ'ἐλάχιστον ἐτύγγανον τῆς ἰσχυρᾶς προστασίας, ἣς ἔτυχεν ἡ πρώτη ἐξέγερσις τοῦ σλαβισμού, τὸ ἐλληνικὸν ἔθνος θὰ ᾖτο κύριον τῶν ἑαυτοῦ· τίτλους βασιζομένους ἐπὶ τοῦ ἀφθόνω ποτίσαντος τὰς χώρας αὐτῶν αἵματος, ἐπὶ τῆς ἀγχόνης Γρηγορίου καὶ Κυρίλου τῶν πατριαρχῶν καὶ τῆς λοιπῆς πλειάδος τῶν ἐλλήνων ἱεραρχῶν, ἐπὶ τῆς θανατώσεως πάντων τῶν ἐλλήνων προκρίτων, ἐπὶ τῶν σφαγῶν τῆς Ἀδριανουπόλεως, τῆς Φιλίππουπόλεως, τῆς Στενιμάχου, τῆς Κασσανδρείας, τῆς Βεζβόιας, τῆς Μοσχόπολεως· τίτλους στηριζομένους ἐπὶ τῶν σχολείων καὶ τοῦ πολιτισμοῦ αὐτοῦ, ἐπὶ τῆς ἰδιοκτησίας καὶ τῶν οἰκοδομημάτων αὐτοῦ καὶ τοῦ συνδυασμοῦ τῶν συμφερόντων αὐτοῦ πρὸς τὰ τῆς Εὐρώπης. Ναί, ἐπὶ τῶν τίτλων τούτων στηριζόμενον τὸ ἐλληνικὸν ἔθνος δύναται νὰ εἴπῃ εὐπαρξή-

σιάστως εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς δυνάμεις, ὅτι ἐν περιπτώσει ριζικῆς καὶ πολιτικῆς λύσεως πᾶσα ἡ πρὸς νότον τῶν μεγάλων ἑθῶν χώρα τοῦ Ἰονίου πελάγους μέχρι τοῦ Θρακικοῦ Βοσπόρου αὐτῶ ἀνήκει καὶ μόνῃ καὶ ὅτι οὐδὲ κατ' ἐλάχιστον νὰ καταστρέψωσι τὰ δικαιώματα αὐτοῦ ἰσχύουσιν οἱ ὀλίγοι Βούλγαροι, οἵτινες καὶ ἐν μόνῃ τῇ Θράκῃ καὶ Μακεδονίᾳ, ἔστω καὶ καθ' ἑαυτὰς λαμβανομέναις καὶ ἀπεσπασμέναις τοῦ γεωγραφικοῦ καὶ ἐθνολογικοῦ συνόλου, εἰς ὃ ἀνήκουσι, μειονοφροῦσι μὲν τοῦ ἐλληνικοῦ πληθυσμοῦ, καθυστεροῦσι δ' ὁμοιολογουμένους αὐτοῦ τὰ πάντα. Τὸ ἐλληνικὸν ἔθνος δύναται νὰ εἴπῃ ὅτι οὐχὶ ἀπὸ μειονοφροῦσιν οἱ Βούλγαροι, ἀλλὰ καὶ ἐνὶ μικρῶν ἐπιλειονοφροῦν, χώρα, ἐν ἣ ὁ πληθυσμὸς τοσοῦτον εἶναι ἐπίμικτος, δὲν δύναται ν' ἀνήκῃ ἀλλ' ἢ μόνον ἢ εἰς τὸν διὰ στρατιωτικῆς ὑπεροχῆς κατακτώμενον αὐτὴν λαόν, ἢ εἰς τὸν ἔχοντα ἀνατίρρητα ἱστορικὰ δίκαια καὶ τὸν μᾶλλον ἐξασφαλίζοντα τὰ συμφέροντα τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς Εὐρώπης.

Ἐὰν δὲ περὶ ἀπλῆς κοινωνικῆς βελτιώσεως τῆς τύχης τῶν χριστιανικῶν λαῶν τῆς Τουρκίας πρόκηται, τὸ ἐλληνικὸν ἔθνος νομίζει ὅτι οὐδεὶς δύναται νὰ διαμφισβητήσῃ ὅτι συνηγορεῖ ὑπὲρ τοῦ ἀπολύτου δικαίου πάντων τῶν ἐθνῶν, ζητοῦν παρὰ τῶν εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων ὅπως ἡ βελτιώσις αὕτη ἐπιτευχθῆ μὴ θυσιαζομένων τῶν δικαίων μηδενὸς λαοῦ, ἀλλ' ἴσης τῆς στάθμης μεταξὺ αὐτῶν τηρουμένης. Οὐδαμῶς φρονεῖ τὸ ἐλληνικὸν ἔθνος, ἀλλὰ καὶ ἐπιχαίρει μάλιστα ὅτι ἐν τῶν ὁμοδούλων ἐθνῶν διὰ τῆς ἰσχυρᾶς προστασίας τῆς Ῥωσσίας ἀπολαύει τῶν ἀγαθῶν τῆς ἐλευθερίας, ἣν ὁ Ἕλληνας κατεκτήσατο ἐν μικρῷ μόνον ἡμέρᾳ δι' ἐπταετοῦς ἡρωϊκοῦ ἀγῶνος. Ἀλλὰ νομίζει ὅτι ἡ δικαιοσύνη ἀπαιτεῖ ὅπως, ἐὰν τὰ ἀγαθὰ ταῦτα τῆς ἐλευθερίας ἐπεκταθῶσι κατ' ἐπιείκειαν τῆς μεγάλης δυνάμεως τοῦ Βορρᾶ καὶ ἐντεῦθεν τοῦ Ἄξιου εἰς τὴν Θράκην καὶ εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἐπεκταθῶσιν ἄνευ ἐθνικοῦ χαρακτηρισμοῦ, ὅστις τοσαῦτα ἤθελε παρουσιάσει ἄτοπα καὶ δικαιώσει ἀποτρόπαια πάθη μεταξὺ χριστιανικῶν λαῶν τέως ὁμοιοπαθῶν, καὶ τηρουμένων τῶν τε ἱστορικῶν ὀνομάτων τῶν χωρῶν τούτων καὶ ἀλωθῆτων τῶν δικαίων πάντων τῶν λαῶν, Ἑλλήνων, Βουλγάρων, Τούρκων, ἐν ἐλευθερίᾳ ἀνταγωνιζομένων ἐν τῷ εὐγενεῖ σταδίῳ τοῦ πολιτισμοῦ.

Τὸ ἐλληνικὸν ἔθνος φρονεῖ ὅτι προσφέρει ἐσχάτην ὑπηρεσίαν εἰς τὸν πολιτισμὸν καὶ εἰς τὰ συμφέροντα τῆς Εὐρώπης, ἅπερ ἀπαιτοῦσι τὴν ἐν Ἀνατολῇ ἰσορροπίαν τῶν στοιχείων καὶ τῶν δυνάμεων τῆς Ἀνατολῆς, εἰλικρινῶς καὶ εὐπαρξήσιάστως τὴν κατάστασιν τῶν πραγμάτων ἐκτιθεῖν

καὶ παρακαλεῖ ὑμᾶς ὅπως αἰ σκέψεις καὶ θεωρίαι ἄς ὑποβάλλει ὑμῖν διὰ τῶν ἐποπτῶν τῆς ἐθνικῆς αὐτοῦ παιδεύσεως, τῶν Συλλόγων, παρουσιασθῶσιν ἐνώπιον τοῦ εὐρωπαϊκοῦ Ἀρείου Πάγου, οὗ εἰς τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν πολιτικὴν σύνεσιν ἀχράδαντον ἔχον πεποιθήσιν ἀπέφυγε νὰ διαταράξῃ ἔτι μᾶλλον τὴν εἰρήνην τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Εὐρώπης.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει, 25 μαρτίου (6 ἀπριλίου) 1878.

Τὰ προεδρεῖα τῶν Ἑλληνικῶν Συλλόγων.
(Ἐπονται αἱ ὑπογραφαί).

ΠΕΡΙ ΚΑΤΑΡΓΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΘΑΝΑΤΙΚΗΣ ΠΟΙΝΗΣ.

(Συνέχεια· ἴδε ἀριθμ. 25).

Ἐπέδειξα ἐν ἀρχῇ, διατὶ πολεμῶ τὴν διατήρησιν τῆς ποινῆς ταύτης. Πιστεύω ὅτι ἀποχρώντως ἀνήρεσα τὰς ψευδεῖς ἀρχὰς, ἀπ' ὧν ὁρμῶνται οἱ ὑποστηρίζοντες τὴν διατήρησιν αὐτῆς. Ἡδὴ οὐδὲν πλέον πρόκειται περὶ τοῦ ὅτι ὁ καταφρονῶν δύναται ν' ἀποκαλέσῃ, τολμηρῶς πῶς, ἔπη περὶ τῆς δικαιολογίσεως τῶν προλαβόντων λεχθέντων μοι. Ἐνταῦθα ἐπικαλοῦμαι ἅπασαν τὴν προσοχὴν τοῦ ἐντίμου ἀντιλέγοντος.

Εἶπομεν ὅτι ἡ ποινὴ δέον νὰ ᾖ πρὸ παντὸς ἄλλου δικαία. Πιστεύει τις ἄρα ὅτι ἡ θανατικὴ ποινὴ ἢ ἀδικία εἶναι δικαία; καὶ ὅτι δύναται τις νὰ τὴν ἐφαρμόσῃ ἄνευ ἀτόπων ἐπὶ κατηγορουμένων διαπραξάντων ἀνόμοια ἐγκλήματα; Πιστεύει τις ὅτι εἶναι δίκαιον πατὴρ ὅστις ἐκ φίλτρου πατρικοῦ πρὸς υἱὸν νοσοῦντα ἐν χώρᾳ, ὑποκειμένη εἰς τὴν διάταξιν τῆς ἀκαθάρτου πιστοποιήσεως, πορεύεται εἰς περιποίησιν αὐτοῦ, ἐναντίον θμῶς τοῦ ἄρθρου 7 τοῦ νόμου τῆς 3 μαρτίου 1822, ὅτι ὁ πατὴρ οὗτος τιμωρεῖται δικαίως διὰ τοῦ θανάτου, ποινῆς ἐπιβαλλομένης εἰς τὸν χεῖριστον τῶν κακούργων; Φρονεῖ τις τοῦτο δίκαιον; Βεβαίως οὐχί· τότε εἶναι ποδοπάτησις τῆς δικαιοσύνης ἢ ἐφαρμογὴ τῆς θανατικῆς ποινῆς εἰς ἐγκλήματα διάφορα κατὰ τὴν βαρύτητα αὐτῶν.

Ἡ θανατικὴ ποινὴ εἶναι ἐπανορθωτικὴ· ἀληθῶς ἐπανορθοῖ τις ὅταν φρονεῖ;

Ἡ θανατικὴ ποινὴ εἶναι μέγιστον καὶ ἐπικινδυνώτατον ἀδικήμα, καθόσον οὔτε ἐπανορθοῦται οὔτε ἀνακαλεῖται· ἀπαξ ἐφαρμοσθείσης, τὸ πᾶν τετέλεσται. Δὲν ἐπανορθοῦται ἢ ἐξόντωσις.

Ἀνεπανόρθωτος καὶ ἀμετάκλητος· καί. Τοῦτό ἐστὶ, λέγει ὁ ἀτυχῆς Ῥόσσης, τὸ κεφαλικὸν ἐλάττωμα τῆς ποινῆς ταύτης, καθ' οὗ ναυαγοῦσιν ἅπασαι αἱ

δικαιολογίαι τῶν συνηγόρων τῆς θανατικῆς ποινῆς. Ποῦτον πρὸς θεοῦ ἐπιχειρήμα θέλει κατισχύσει, ὅταν βλέπωμεν ἀθῶους συρομένους εἰς τὸ ἰκρίωμα.

Ὁ νόμος παραβιάζει εἰς τὸν ὕψιστον βαθμὸν τὴν ἀρχὴν, ὅτι ἡ ποινὴ δέον νὰ ᾖ ἐπανορθωτικὴ· ἡ δὲ παραβίασις εἶναι τοσοῦτο ἐναργής, ὥστε οὐδεὶς δεῖται σχολίου. Παρατίθημι μόνον, ὡς ἐν καταλήφῃ χώρῳ, τὰ ὡραία ταῦτα λόγια τοῦ κ. Ἰουλίου Φάβρου. « Διὰ τὸν πολίτην, λέγει ὁ μέγας ῥήτωρ, δὲν ἀρκεῖ μόνον ν' ἀνευρίσκῃ ἐν τοῖς νόμοις τὴν βεβαίωσιν ὅτι δὲν θέλει βλάψῃ τὴν ἐλευθερίαν αὐτοῦ πλὴν τῶν προβλεπομένων περιπτώσεων, ἀπαιτεῖται προσέτι ὅπως ἐν τῷ ὄργανῳ ὡς καὶ ἐν τῷ κειμένῳ αὐτῶν εὐρίσκῃ ὡσαύτως τὰς ἀσφαλεῖς ἐκείνας ἐγγυήσεις τὰς δυνάμενας νὰ τὸν προστατεύσωσιν, ἐὰν ᾖ ἄγνωστος ».

Ὁ ἐντιμὸς ἀντιλέγων θὰ μείνῃ βεβαίως ἀδικαιολόγητος εἰς τὸ τελευταῖον τοῦτο ἐπιχειρήμα, τὸ ἰσχυρῶς συνηγοροῦν ὑπὲρ τῆς ἐμῆς γνώμης διότι δὲν ὑπάρχει μέσον τοῦ εὑρεῖν τι δυνάμενον νὰ δικαιολογήσῃ τὰ ἐλαττωματικὰ προσόντα περὶ ὧν πρόκειται, πλὴν ἀνμόνον ἐπικαλεσθῆ τὴν ἰδέαν, ὅτι ἡ δικαστικὴ ἀνάγκη εἶναι σήμερον ἰκανῶς πεφωτισμένη, ὥστε νὰ μὴ διαπράττῃ πλέον ἀμαρτήματα. Θὰ εἴπω αὐτῶ ἐπὶ τοιοῦτου ἰσχυρισμοῦ ὅτι ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ εἰς μόνον ἄνθρωπος ὑπάρχει· . . . ἀναμάρτητος, καὶ ὅτι οἱ δικασταὶ εἶναι πολὺ μακρὰν τοῦ Βατικανοῦ. Ἄλλ' ἐπιμένει εἰσέτι; Τότε ἄς θεωρήσῃ μετὰ προσοχῆς τὰ ἐπόμενα παραδείγματα, δι' ὧν ἀποδείκνυται λίαν ἐναργῶς ὅτι ὁ ἄνθρωπος μοιραίως ὑπόκειται εἰς τὴν πλάνην καὶ ὅτι ἐκ τῆς πλάνης ταύτης ἀθῶοι φονεύονται, φεῦ! ὑπὸ τῆς δικαιοσύνης αὐτῆς!

Ὁ κ. Κάρλος Λουκᾶς ἐμέτρησεν ἐν διαστήματι ἑξήμιτων τοῦ ἔτους 1826 ὅκτω εἰς θάνατον καταδικασθέντων ἀθῶων.

Νομοδιδάσκαλος ἄγγλος λίαν περιώνυμος, ὁ σὴρ Φίτς Ρόυ Κέλλυ, βεβαίως ὅτι γινώσκει ἐν Ἀγγλίᾳ δεκαεπτὰ εἰς θάνατον καταδικασθέντων ἀθῶων, ὧν ἡ ἀθωότης ἀπεδείχθη βραδύτερον καὶ προστίθησιν ὅτι ἐκ τῶν 17 τούτων ἀθῶων οἱ 8 ἀπήγγονίσθησαν.

Ἐπὶ τοῦ ὑπουργείου τοῦ Ρόβερτ Πήλ ὁ δημοτικὸς πάρεδρος κ. Οὐίλντ ἔσπεσε τὴν ζωὴν ἐξ εἰς θάνατον καταδικασθέντων, διὰ τῆς ἐπιμονῆς καὶ τῆς δεξιότητος αὐτοῦ· ἀπέδειξε τὴν ἀθωότητά των ὀλίγας ὥρας πρὸ τῆς δριστείας διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ποινῆς.

Τοῦ Μάλλετ καταδικασθέντος εἰς θάνατον ἐν Λονδίῳ τῷ 1855, ἡ ποινὴ μετεβλήθη εἰς ὑπερορίαν, τὴν δὲ προτεραιάν τῆς ἡμέρας καθ' ἣν ἔμελλε ν' ἀπαχθῆ εἰς Αὐστραλίαν, ὁ ἀληθὴς ἔνοχος κατήγγειλεν ἑαυτὸν ὡς αὐτουργὸν τοῦ ἐγκλήματος, ἐφ' ᾧ ὁ Μάλλετ ᾖν καταδικασμένος.

Τὸ κακούργοδικεῖον τοῦ Χαινώ δι' ἀποφάσεώς του ἐν Ἰανουαρίῳ 1862 κατεδίκασεν εἰς θάνατον ἐννέα κατηγορουμένους, μέλη συμμορίας ἢ εταιρίας κακούργων, κατηγορουμένων ἐπὶ δολοφονίᾳ καὶ κλοπῇ δι' ἐνόπλιον χεῖρὸς. Οὐδὲν ἦν ἄλλο ἢ ἡσυχία κατὰ δεικασμένους καὶ περνευμένους ὑπὸ δημίου τῆς δικαιοσύνης ἐπὶ τισὶ τῶν αὐτῶν ἐγκλημάτων, ἐφ' οἷς κατεδικάσθησαν οἱ ἐνδεκά ἀληθεῖς ἔνοχοι.

Ἐν Λονδίῳ Ἰταλὸς ὀνομαζόμενος Παλεσιάνης κατηγορήθη ὅτι τῇ 26 δεκεμβρίου 1864 ἐδολοφόνησε τὸν Μιχαὴλ Ἀρτιγκτον· κατεδικάσθη εἰς τὸν δι' ἀγγόνης θάνατον· ἀλλὰ τέσσαρας ἡμέρας πρὸ τῆς ἐκτελέσεως τῆς ποινῆς, ἕτερος Ἰταλός, ὁ Μόγγυς Γρηγόριος, ὁ ἀληθὴς ἔνοχος, κατεδικάσθη εἰς θάνατον ἐπὶ τῷ αὐτῷ ἐγκλήματι, ὁ δὲ ἄθωος Παλεσιάνης οὐ ἢ ποινὴ ἀνεβλήθη εἰς τρεῖς ἐβδομάδας, ἐσώθη ἐκ τῆς ἀναβολῆς ταύτης.

Ἐν Παρισίῳ τῷ 1869 κατηγορούμενος τις κατεδικάσθη εἰς θάνατον, ἀλλὰ γενομένης αἰτήσεως ἀναιρέσεως ἢ ποινὴ μετεβλήθη.

Ἄλλο τι ὅμοιον παράδειγμα εὑρηται ἐν τῇ στατιστικῇ τοῦ 1870.

Καὶ τέλος διὰ νὰ πεισθῇ τις πόσον εὐχερῶς οἱ δικασταὶ δύνανται νὰ περιπέσωσιν εἰς πλάνην ἀνάγνωτε τὴν ἀφήγησιν τοῦ κ. Ίουλίου Σίμωνος, ἐπιγραφομένην ἢ θανατικὴ ποινὴ. Ἐν τῇ ἀφήγησιν ἐν μόνον γενομένῳ εὐρίσκειται, ἀλλὰ λίαν ἀξιοπαρατήρητον. Περὶ τὸ 1831 τρεῖς συμμαθηταὶ καὶ σύντροφοι τοῦ πρῶην ὑπουργοῦ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως, αὐτοῦ δηλονότι τοῦ συγγραφέως τῆς ἀφήγησεως, τρεῖς ἀδελφοὶ μηδέποτε διανοηθέντες τὴν διάπραξιν καὶ τοῦ ἐλαχίστου ἐγκλήματος, συνετεία ὅμως παραδόξων περιστάσεων, ἃς ἐκτίθησιν ἀκριβῶς ἢ περὶ οὗ ὁ λόγος ἀφήγησις, κατεδικάσθησαν εἰς θάνατον.

Μικροῦ δεῖν ἐγένετο ἡ ἐκτέλεσις τῆς θανατικῆς ποινῆς, ἐὰν ὁ μέγας τῆς ἡμετέρας ἐποχῆς φιλόσοφος, ἀπλοῦς τότε ἀγρότης, δὲν ἐνήργει μετὰ ταχύτητος, ὅπως προσαγάγη ἀποδείξεις εἰς τὴν δικαιοσύνην, κωλύων αὐτὴν οὕτω τῆς διαπράξεως τριῶν ἐγκλημάτων. Κατὰ τὴν ἐπανάληψιν τῆς δίκης οἱ ἔνοχοι οὐδὲ κἀν διεσκέφθησαν, ἀλλ' ἀμέσως ἐξέδωκαν τὴν ἐτυμωγορίαν αὐτῶν ἐντελῶς ἄθωωτικῆν. Ὁ Ὑβονικ, εἷς τῶν τριῶν ἄθωων κηρυχθέντων ἀδελφῶν μετὰ τὴν θανατικὴν καταδίκην, εἶναι σήμερον ἑφημέριος ἐν Γουεζέμφ.

Ἴδου ποῦ ἄγει ἡμᾶς συνήθως ἡ δικαιοσύνη μετὰ τὴν θανατικὴν αὐτῆς ποινὴν. Θὰ τολμήσῃ τις εἰσέτι νὰ υποστηρίξῃ τὴν ποινὴν ταύτην; δὲν πιστεύω. Διὰ τοῦ λόγου, ἴσως ἄλλ' ἐν συνειδήσει οὐδέποτε πλέον! Μὴ ἀπολέσωμεν λοιπὸν τὴν εὐκαιρίαν τοῦ ὑψῶσαι τὴν φωνὴν μετὰ τοῦ κ. Καρόλου Λουκά, τὸν δαφνηφόρον δὺ ἀκαδημίων, καὶ νὰ εἰ-

πωμεν. «Εἶπατε ἡμῖν, ἄνθρωποι ἐνάρετοι, ἐν τῇ πράξει καλοῦ ἔργου ἡσθάνθητέ ποτε τὴν συνειδήσιν; Καὶ σεῖς ἔνοχοι ἐν τῷ ἐγκλήματι ἀπελάσαστέ ποτε τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ἀνάπαυσιν; . . . Ἄ! ὅταν τις ἔχῃ τὴν συνειδήσιν ἀγνὴν καὶ τὴν λογικὴν πεποίθησιν πῶς δύναται νὰ ἴδῃ τὸ ἱκρίωμα, πῶς νὰ θυσιάσῃ ἄθωους; Πῶς νὰ ὀνομάσῃ τὰς ἀξιώσεις ἐκείνας τῆς ἀνθρωπίνης δικαιοσύνης, ἣτις ἀντικαθίστῃ, τί λέγω; ἣτις ἐξαφανίζεαι καὶ βεβηλοῦ τὴν θεῖαν δικαιοσύνην; Δικαιοσύνη τῶν ἀνθρώπων ὀλεθρῖος, ἣτις κωλύει τὴν τύψιν τοῦ συνειδήσιν, ἐὰν αὕτη δὲν ἐγεννήθη, τὴν καταπνίγει δὲ ἐὰν πρόκηται νὰ γεννηθῇ καὶ ἡς τὸ ἐλάχιστον ἐγκλημα εἶναι ἢ σφαγίας τῆς δευτέρας ἐκείνης ἀθωότητος, ἢν γεννᾷ ἢ μετάνοια!»

Μέλλω νῦν ν' ἀποδείξω ὅτι αἱ τρομεραὶ ποιναὶ ἀντὶ νὰ ἐπιδράσωσιν εὐτυχῶς τοῦναντίον εἰσὶν ἐπικίνδυναι. Ὁ Μοντέσκιος παρατηρεῖ ὅτι ἐκ τῆς πείρας ἐγένετο ὅτι εἰς τὰς χώρας, ἐνθα αἱ ποιναὶ εἰσὶν ἠπιώτεροι, τὸ πνεῦμα τοῦ πολίτου ἐκπληρῶνται ὅσον καὶ ὑπὸ τῶν σκληρῶν. Ὁ Βολταῖρος ἐπίσης λέγει ὅτι τὰ πάντα ἀποδεικνύουσι τὴν μεγάλην ταύτην ἀλήθειαν, ὅτι δηλαδὴ ὁ αὐστηρὸς νόμος γεννᾷ ἐνίοτε τὰ ἐγκλήματα. Σύγχρονος ἡμῶν μέγας νομοδιδάσκαλος, ὁ κ. Βερνιζέ, προστίθησιν ὅτι καὶ τιμωρία, ἃς κοινῶς ὀνομαζοῦσι δραστηρίους, ἀντιδρῶσι διὰ τοῦ μάλιστα δυσαρέστου τρόπου ἐπὶ τῶν ἡθῶν τοῦ λαοῦ. Τὰ ἱκρίωματα ἐκεῖνα, ἐφ' ὧν βέβη τὸ αἷμα, αἱ ποιναὶ ἐκείναι, οἷαι ἐπὶ τῆς ἀρχαίας νομοθεσίας, καθιστάμεναι βραχύταται διὰ τῆς ἐκλεπτύνσεως τῆς μάλιστα πονηρᾶς σκληρότητος, φέρουσι εἰς μεγαλειτέρους κινδύνους καὶ διαφθέρουσι μᾶλλον ἢ τρομάζουσι! *

Διαφθέρουσι, καί! καὶ εἰ μᾶλλον δύναμαι εἰπεῖν, ὡς ἐβρέθη ἤδη, ὅτι τὸ ἱκρίωμα εἶναι ἀπλῶς σχολεῖον θηριωδίας. (*) Σχολεῖον ἔνθα διεγείρονται αἱ ὀλεθριώταται κλίσεις, ἐμπνέεται ἡ καταφρόνησις τῆς ζωῆς καὶ πλάσσεται ἡ φαντασία διὰ τρόπου ὅλων ἐναντίου πρὸς τὸν σκοπὸν τῶν νόμων. Παρακαλῶ νὰ μὲ ἀκροασθῆτε καὶ θὰ ἴδῃτε ἐὰν λέγω τι περιττόν.

(*) Μετὰ ἐκτέλεσιν τινὰ ἐν Νιουγᾶτῃ οἱ παῖδες παίζουσι παριστῶντες τὴν ἐκτέλεσιν ταύτην. Ἐκαστος αὐτῶν ὑποδύεται τὸ κατὰ μέρος πρόσωπον· ὁ μὲν γίνεται κατὰδικος, ὁ δὲ ἱερεὺς, ὁ τρίτος δικαστῆς καὶ ἕτερός τις δῆμιος. Τὸ μάθημα δὲν εἶναι τρομερόν; — Ἐν Ἀγγλίᾳ μῆτηρ ἔλεγε πρὸς τὸν υἱὸν, ἀγόμενον εἰς θάνατον, «Παιδί μου, πιστεύω πῶς θὰ παιθάνῃς χωρὶς φόβον καθὼς καὶ ὁ πατέρης σου».

Τῷ 1854 ὁ Ἐδουάρδος παρέστη εἰς θανάτωσιν τοῦ Γάυλορ Οὐάρδου καὶ μεθ' ἡμέρας ἐξ ἐδολοφώνησε τὴν ἐρωμένην αὐτοῦ.

Ἐν Στοκχόλμῃ ἐπιστρέφοντες ἐκ τοῦ τόπου ἐκτελέσεως τινος δὺ ἔργαται καθίστανται εἰς ἐριδα. Ὁ ἕτερος αὐτῶν σῦρει μάχαιραν καὶ ἐμπήγει αὐτὴν εἰς τὸ στῆθος τοῦ φίλου του. Ἄλλοτε ἐν μικρᾷ ἐκείθεν ἀποστάσει ἦρισαν δὺ ναῦται, ὧν ὁ εἷς φωνεῖ τὸν συνείταρον αὐτοῦ· τὸ ἱκρίωμα ἐφαίγετο ἀπὸ τοῦ τόπου ἔνθα τὸ κακούργημα διεπράχθη.

Τῷ 1844 ἐν Ἐπιναλ ἐγένοντο δὺ ἐκτελέσεις καὶ μετὰ ἐξ ἐβδομάδας διαπράσσεται ἐν τῇ αὐτῇ πόλει δηλητηρίασις. Ἐξετάζεται ὁ ἔνοχος καὶ ὁμολογεῖ ὅτι παρεγένετο εἰς τὴν ἐκτέλεσιν.

Ὁ ἱερεὺς Βίχερστεκ, ἔξετασθεὶς ὡς μάρτυς ἐνώπιον τῆς Βουλῆς τῶν λόρδων, ἐβεβαίωσεν ὅτι μετὰ τῶν καθειργμένων λόγῳ κεφαλικοῦ ἐγκλήματος, οὐδεὶς ὑπῆρχε, καθόσον αὐτὸς ἐγένωσκε, μὴ παρασταθεὶς εἰς ἐκτέλεσιν τινὰ.

Ὁ Ρόβετ, ἱερεὺς εἰρκτῆς ἐν Βριστόλῃ, ἐβεβαίωσεν ὅτι ἐπὶ 167 καταδικασθέντων εἰς θάνατον, οὐδεὶς ἐξετάσει αὐτὸς καὶ συνοδεύσει εἰς τὸ ἱκρίωμα, 162 εἶχον ἰδεῖ ἐκτελέσεις.

Ὁ Μόβλ, φρονεὺς γυναικὸς καὶ παιδίου, ὑπέστη τὴν ποινὴν αὐτοῦ τῇ 5 αὐγούστου 1869. Μετὰ δέκα ἡμέρας ὁ Τρόμπμαν διέπραξε τὸν πρῶτον φόνον τῆς φρικώδους αὐτοῦ ἐποποιίας. Μετὰ τὴν τιμωρίαν τοῦ Τρόμπμαν ἐβόθῃ τρεῖς δολοφονίαι ἐπικολούθησαν.

Τὰ παραδείγματα ταῦτα ἀποδεικνύουσι ὅτι ἀρτίως εἶπον ἀποδεικνύουσι ἐπίσης ὅτι τὸ ἱκρίωμα οὐδένα ἐμπνέει τρόμον, καὶ ὅτι διαπράσσονται ἐγκλήματα τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, τῇ αὐτῇ ὥρᾳ καὶ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ μάλιστα τόπου ἔνθα ὁ δῆμιος ἐκπληροῖ τὰ ἴδια καθήκοντα, κόπτων τὴν κεφαλὴν ἄλλου ἐγκληματίου. (*Ἀκολουθεῖ).

ΑΝΑΛΕΚΤΑ.

Οἱ ΕΠΙ ΤΩΝ ΝΟΜΙΣΜΑΤΩΝ ΕΦΟΡΟΙ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ. — Κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 4 μαΐου ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῶν ἐπιγραφῶν ὁ κ. Φραγκίσκος Λενορμάν, καθηγητῆς τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῇ Ἑθνικῇ βιβλιοθήκῃ τῶν Παρισίων συζητῶν τὰς νομισματικὰς αὐτοῦ παρατηρήσεις πραγματεύεται ἐν τινὶ αὐτοῦ ὑπομνήματι πρὸς τὴν Ἀκαδημίαν περὶ τῶν ὑπογραφόντων τὰ νομίσματα τῶν ἐλληνικῶν πολιτειῶν. Ἐν τῷ ὑπομνήματι τούτῳ ἀπαντῶσι πλεῖστα ἔθιμα λίαν δυσχεραίνοντα τὴν τοῦ ἀντικειμένου τούτου διασάφην, καθ' ὅσον ἐν τῇ πολιτικῇ καταρτίσει τῶν ἐλληνικῶν πολιτειῶν ὑπὸ κοινοῦ χαρακτηῖρας μεγίστη ὑπῆρχε ποικιλία τοπικοῦ ἤθους, καὶ τού-

του ἐνεκα τὰ ὑπὸ τοῦ κ. Λενορμάν διασαφηνιζόμενά εἰσιν ἀξία τῆς προσοχῆς τῶν τε οἰκονομολόγων καὶ τῶν ἱστορικῶν.

Τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκτυποῦν νομίσματα ἐκ καθαρῶ ἡμισυ φαίνεται ἀνήκον ἀποκλειστικῶς ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἀνατολῇ εἰς τὸν Μέγαν βασιλέα, ὅστις δὲν συνήγει τοῦλάχιστον ὅπως ἄλλα κράτη σφετερισθῶσι τὴν τοῦ χρυσοῦ νομισματοποιίαν. Τὸ ἤλεκτρον, μίγμα χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, ἦν τὸ πολυτιμότερον τῶν μετάλλων, ὅσα οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐνομισματοποίησαν διὰ τὰς ἐμπορικὰς συναλλαγὰς. Πρωίμως κατηρτίσθησαν μετὰ τῶν πόλεων νομισματικὰς συνειδήσεις σκοποῦσαι τὴν διευκόλυνσιν τῆς κυκλοφορίας τῶν ἀμοιβαίων αὐτῶν νομισμάτων καὶ ἐπαρκοῦσαι εἰς τὴν φυσικὴν ἀνάγκην τοῦ ἐπεκτείνειν καὶ πολλαπλασιάσαι τὰς συναλλαγματικὰς πράξεις. Ἐντεῦθεν ἐπήγαγεν ἡ ἀνάγκη τοῦ καθορίσαι διὰ τοῦ βάρους καὶ τοῦ ποιοῦ τὴν ἀξίαν τῶν εἰς κυκλοφορίαν τιθεμένων νομισμάτων. Τὴν ἐγγύτησιν ταύτην παρεῖχεν ἐκάστη πολιτεία διὰ τοῦ ἐπομένου τρόπου· τὸ νόμισμα ὑπεγράφετο ὑπὸ ἰδίων ἀρχόντων, τῶν ἐπὶ τῶν νομισμάτων δηλονότι ἐφόρων, οἵτινες ἦσαν ὑπεύθυνοι ἐπὶ τῇ καλῇ αὐτῶν κατασκευῇ πρὸς τὴν ἰδίαν αὐτῶν κυβέρνησιν, ὡς καὶ αἱ κυβερνήσεις ἦσαν ὑπεύθυνοι πρὸς ἀλλήλας ἐπὶ τῇ ἐκ τῆς κυκλοφορίας βλάβῃ κινδύλου νομίσματος.

Ὁ ἔφορος πεισθεὶς περὶ τοῦ δόλου ἀπέτιε διὰ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ τὸ διαπραγνὸν ἀμάρτημα εἴτε τοῦτο ἐξ ἑαυτοῦ προήρχετο, εἴτε ἐκ τῶν πρακτόρων αὐτοῦ. Ἡ εὐθύνη αὐτοῦ διήρχε ἐπὶ ἐν ἔτος καὶ μετὰ τὴν παύσιν αὐτοῦ. Ἐπὶ τῶν ἀθηναϊκῶν τετραδράχμων ἐπὶ Φιλίππου τοῦ Μακεδόνα εὐρίσκονται τρεῖς ὑπογραφαί, ὧν αἱ δύο πρῶται εἰσὶν αἱ τῶν ἐτησίων ἀρχόντων. Ὁ μὲν τούτων ἦν σπουδαῖον τι πρόσωπον, ἐντεταλμένον τὴν ἀνωτάτην ἐποπτεῖαν ἐπὶ τῆς κατασκευῆς, ὁ δ' ἕτερος διευθυντῆς τῶν νομισμάτων, προσωρινῶς ἐντεταλμένος τὴν κατασκευὴν ταύτην, δυνάμενος δὲ νὰ παραβληθῇ πρὸς ἐργολάβον, ἐὰν ὑπάρχῃ λόγος νὰ φρονῇ τις ὅτι ἡ δημοσία αὕτη ὑπηρεσία συνηριθμεῖτο μετὰ τῶν λειτουργικῶν ἢ τοῦ ἐπιτηροῦσιν τῶν ἐπιτηροῦσιν τῶν νομισμάτων ἐφορος ἠλλάσσετο κατὰ πᾶσαν πρυτανίαν, ἦτοι καθ' ἕκαστον μῆνα. Ἐν τῇ διοργανώσει τῆς ἀθηναϊκῆς κυβερνήσεως, ἀπαντῶσι πολλὰ κατηγορία, ὑπαλλήλων ὧν ἡ λειτουργία διήρχε μίαν μόνον πρυτανίαν, καὶ ἐξ ὧν ἡ δύνατο νὰ ληφθῇ ὁ τρίτος ἐπὶ τῶν νομισμάτων ἀρχων, ἦτοι οἱ ἐπιτηροῦντες τὸ βᾶρος καὶ τὸ μέτρον, οἱ δημόσιοι ἐπανορθωταὶ καὶ λογισταί, οἱ ἀρχοντες τοῦ ἀργύρου.

Πανταχοῦ ὁ νομισματικὸς ὑπάλληλος διετέλει διακεκριμένος καὶ ἀνεξάρτητος ἀπὸ τῆς δημοσίας ἀρχῆς. Αἱ εἰς ἡλέκτρον ἔκται· τῆς Φωκαίας καὶ Μιτυλήνης οὐδεμίαν ἔφερον ὑπογραφὴν, ἢ δ' ἐνδείξεις τῆς ἐκτυπώσεως ἐγένετο διὰ τῆς μεταβολῆς τοῦ ἀρχικοῦ τύπου κατὰ πᾶσαν ἐκδοσιν. Ἡ τῶν Ῥοδίων νομισματοποιία ἐξετύπου πάντοτε ὀπισθεν τοῦ νομίσματος μετὰ τοῦ τύπου, τοῦ ὀνόματος τῆς πόλεως καὶ ἐν ὄνομα ἀρχοντος, γεγραμμένον ὀριζόντως. Γινώσκωμεν ἐκ τῶν σφραγίδων τῶν Ῥοδίων ἀμφοτέρων ὅτι ὁ ἀρχων οὗτος δὲν ἦτο ὁ ἀρχων τῆς πολιτείας, ἦτοι ὁ μέγας ἐναύσιος ἱερεὺς τῆς Δήλου, ὅστις εἶχε τὴν ἀξίαν τοῦ ἐπωνύμου. Ἀνακριθεὶς δὲ ὅτι ἡ τῶν νομισμάτων ὑπογραφὴ ἀνήκεν εἰς τοὺς ταμίαις.

Ὁ κ. Λενορμὰν ἐπιθεωρήσας πάντα τὰ νομίσματα, ἐφ' ὧν δὲν ὑπάρχει ἢ ὑπογραφὴ τοῦ πρώτου τῆς πολιτείας ἀρχοντος, τοῦ ἐπωνύμου, ἀλλὰ σημεῖα τινα σκοποῦντα τὴν ἀποκατάστασιν τῆς εὐθύνης τοῦ νομισματοποιοῦ καὶ τῶν ἐρευνηόντων τὰ νομίσματα πρακτόρων, μετέβη ἀκολούθως πρὸς ἐπιθεώρησιν τῶν τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ ἐπωνύμου ἀρχοντος φερόντων νομισμάτων.

Ἐπάρχει χρυσοῦν νόμισμα τῆς Σμύρνης καὶ σειρὰ τετραδράχμων ἀργυρῶν τῆς αὐτῆς πόλεως, κοπέντων μετὰ τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον. Ἐπὶ τούτων ἀναγινώσκειται τὸ τοῦ λαοῦ ὄνομα κατὰ πτώσιν κτητικὴν γενικὴν, καὶ τὸ τοῦ ἀρχοντος κατ' ὀνομαστικὴν. Ὁ ἀρχων οὗτός ἐστιν ὁ πρόεδρος τοῦ πρυτανικοῦ συλλόγου. Τὸ σύστημα τοῦτο φαίνεται ἐπικρατήσαν ἐν ταῖς ἑλληνίσιν πόλεσι τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἀπὸ τοῦ τετάρτου αἰῶνος, καίτοι ἀπαντᾷ ἐνίοτε καὶ ἐν τῇ δυτικῇ Ἑλλάδι ἐν Κερκύρᾳ, ἀπακίᾳ τῶν Κορινθίων, ἐν Λευκαδί, ἐν Ναυπλίῳ.

Ἡ λέξις Χαρίλαος ἀπαντᾷσα εἰς πλεῖστα τοῦ Ναυπλίου νομίσματα φαίνεται ὑποδεικνύουσα μετὰ τινος θετικότητος ἐκεῖνον, ὅστις ὡν ἀνώτατος ἀρχων τῆς πόλεως κατὰ τὸ 321 παρέδωκεν αὐτὴν εἰς τοὺς Ῥωμαίους. Ἐν Ὀλβιοπόλει δ' ἐπὶ τῶν νομισμάτων ἔφορος ὑπεγράφετο πάντοτε διὰ τοῦ τίτλου αὐτοῦ, ἦτοι ἀρχων. Ἐν πολλοῖς δ' ἀρχαίοις τύποις τῆς Ὀλβιοπόλεως τὸ τοῦ νομισματοποιοῦ ὄνομα συνδυάζεται μετὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἀρχοντος, ἀμφοτέροι δ' οὗτοι διειμορίζοντο βεβαίως τὸ προῖδν καὶ εἶχον τὴν αὐτὴν εὐθύνην τῆς κατασκευῆς. Ὁ αὐτὸς συνδυασμὸς ὑπάρχει ἐν Δυρράχιῳ καὶ ἐν τῇ Ἀπολλωνίᾳ τῆς Ἠπείρου· βεβαιούται δὲ ὅτι καὶ πολλὰ ἐν αὐτῇ ὑπῆρχον καταστήματα, καὶ ὁ μὲν ἐπωνύμος ὑπέγραφε πάντα τὰ νομίσματα ἐκ τοῦ ἐνὸς, ὁ δὲ διευθυντὴς ἐκ τοῦ ἐτέρου μέρους. Τὰ τοῦ Δυρράχιου καὶ τῆς Ἀπολλωνίας

περιγράμματα μαρτυροῦσιν ὅτι ὄνομα κατὰ γενικὴν πτώσιν, συνοδεῖον τὸ τοῦ λαοῦ περιγράμμα, εἶναι τὸ τοῦ ἐπωνύμου, ἀρχόμενον ἀπὸ τῆς προθέσεως ἐπί. Ὁ τύπος ἄρα ἐνοσητέος οὗτος, ἐπὶ τῆς ἀρχοντίας τοῦ. . . » Κατὰ τοὺς συνασπισμοὺς τῶν πολιτειῶν, ὅσαι εἶχον νομισματικὰς σχέσεις, ἢ διευθύνσεις καὶ ἢ εὐθύνην τοῦ νομισματοποιεῖν ἐπεβάλλετο εἰς τὸν στρατηγὸν ἢ εἰς τὸν πολέμαρχον, ἐὰν πολλοὶ τοιοῦτοι ὑπῆρχον.

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ.

Ἐδημοσιεύθη ἐν ἐνὶ τεύχει ὁ ἀπολογισμὸς τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ δήμου Ἀθηναίων καὶ τῶν δημοτικῶν φιλανθρωπικῶν καταστημάτων διὰ τὸ ἔτος 1877. Κατὰ τοῦτον, τὰ βεβαιωθέντα ἔσοδα τῆς ἰδίως δημοτικῆς διοικήσεως ἀνέρχονται εἰς δρ. 439,596, εἰσπραχθέντα δὲ δρ. 386,301,20· ἦτοι, α) ἐκ τῶν προσόδων τῆς δημοτικῆς περιουσίας δρ. 72,445,39· β) ἐξ ἐνοικίων ἐμμέσων δημοτικῶν φώρων δρ. 225,725· γ) ἐξ ἀμέσων δημοτικῶν φόρων δρ. 30,603,19· δ) ἐκ καθυστερούντων παρελθουσῶν χρήσεων δρ. 57,354,62. Εἰσπράχθησαν ὡσαύτως α) δρ. 54,009 διὰ τὰ ὑδραυλικά ἔργα, ἦτοι τὸ 1/4 τοῦ ἐπὶ τῶν ἐμπορευμάτων καὶ εἰτηρῶν δημοτικῶν δασμῶν· β) δρ. 80,402,21 διὰ τὴν συντήρησιν τοῦ δημοτικοῦ νοσοκομείου· γ) δρ. 68,637,99 διὰ τὴν συντήρησιν τοῦ δημοτικοῦ νηπιακοῦ ὀρφανοτροφείου, καὶ δ) ἐκ τῶν νεκροταφείων δρ. 13,075,50. Τὰ δὲ ἔσοδα τοῦ δήμου Ἀθηναίων κατὰ τὸ 1877 ἀνῆλθον εἰς δρ. 384,064,68, καταλειφθέντος περισσεύματος ἐν τῷ δημοτικῷ ταμείῳ ἐκ δρ. 2,236,52.

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ φυλλαδίου ἐραυζόμεθα καὶ τὰς ἐπομένους πληροφορίας· ἐν τῷ δημοτικῷ νοσοκομείῳ ἢ Ἐλπίς ἐνοσηλεύθησαν κατὰ τὸ ἔτος 1877 ἀσθενεῖς 859, ὧν 710 ἄνδρες καὶ 149 γυναῖκες· οὗτοι ἀνῆκον 62 εἰς τὸν δῆμον Ἀθηναίων, 430 εἰς τοὺς δήμους τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος, 337 εἰς τὰς ἐπαρχίας τῆς ἐκτὸς Ἑλλάδος καὶ 30 ἄλλοδαποί. Ἐκ τῶν ἀσθενῶν τούτων ἐθεραπεύθησαν 619, ἀπέθανον 146 καὶ ἔμειναν ὑπὸ νοσηλείαν 94. Ἐν δὲ τῷ νηπιακῷ ὀρφανοτροφείῳ Ἀθηνῶν διετράφησαν κατὰ τὸ 1877 βρέφη 465, ὧν 57 υἱοθετήθησαν ὑπὸ διαφόρων φιλανθρώπων.

Ὁ ὑπεύθυνος Ε. ΠΑΠΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ.

ΤΥΠΟΙΣ ΒΟΥΤΥΡΑ ΚΑΙ Σ/ΑΣ.